

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta
Kauppätieteiden laitos

**TOTEUTUVATKO OSUUSTOIMINNAN PERIAATTEET
ASIAKASOMISTAJAN NÄKÖKULMASTA
OSUUSKUNNASSA?**

Pro gradu –tutkielma, Palvelujohtaminen
Essi Frondelius (256477)
2.11.2015

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Kauppatieteiden laitos

Palvelujohtaminen

FRONDELIUS, ESSI: Toteutuvatko osuustoiminnan periaatteet asiakasomistajan näkökulmasta osuuskunnassa?

Are Co-operative Principles Realized in Co-operative from Member's Point of View?

Pro gradu -tutkielma, 58 sivua ja 4 liitettä (6 sivua)

Tutkielman ohjaaja: KTT Johtaminen, professori Anu Puusa

Lokakuu 2015

Avainsanat: osuustoiminnan arvot ja periaatteet, asiakasomistajan mielipide

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, toteutuvatko osuustoiminnan periaatteet osuuskunnan toiminnassa sellaisen asiakasomistajan näkökulmasta, joka itse arvioi tietävänsä osuustoiminnan arvot ja periaatteet, mutta ei kuulu tutkittavan osuuskunnan työntekijöihin tai hallintoon. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, vaikuttaako asiakasomistajan ikä siihen, miten hän näkee osuustoiminnan periaatteiden toteutuvan ja eroavatko vastausten keskiarvot ikäryhmien välillä merkittävästi. Tutkielma on laadittu toimeksiantona osana Anu Puusan ”Osuustoiminnan tunnettuus ja houkuttelevuus yrittäjyysvaihtoehtona” – hanketta. Puusa toimi työn ohjaajana.

Tutkimuksessa selvitettiin toteutuvatko osuustoiminnan periaatteet ja mitkä osuustoiminnan periaatteista toteutuvat osuuskunnan toiminnassa asiakasomistajan näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin vaikuttaako asiakasomistajan ikä osuustoiminnan periaatteiden keskiarvoihin ja eroavatko keskiarvot tilastollisesti merkitsevästi ikäryhmien välillä. Tapaustudkimuksen kohteena oli Pohjois-Karjalan Osuuskauppa (PKO).

Tutkimuksen teoriaosuus keskittyi määrittelemään osuustoiminnan arvot ja periaatteet sekä tekemään eron osuuskunnan ja osuustoiminnallisuuden välille. Teoriaosuudessa kuvattiin Kansainvälisen osuustoimintaliiton (*International Co-operative Alliance*) määrittelemät arvot ja periaatteet ajallisen ulottuvuuden avulla.

Empiirisessä osuudessa rakennettiin laajemmasta mittaristosta periaatteita mittaava osamittari. Mittaristo mittasi vastaajien mielipiteitä väittämien avulla. Väittämistä rakennettujen periaatesummamuuttujien avulla pyrittiin selvittämään periaatteiden toteutumista osuuskunnan toiminnassa. Asiakasomistajan iän vaikutusta selvitettiin pääasiallisesti yksisuuntaisen varianssianalyysin, eetan neliön ja Bonferroni-kertoimen avulla.

Tutkimusaineiston perusteella asiakasomistajista kolmasosa arvioi tunnistavansa lähes tai täysin osuuskuntansa arvot ja periaatteet. Valtaosa kuului niihin, jotka olivat arvojen ja tunnistamista mittaavan väittämän kanssa ei samaa eikä eri mieltä. Osuuskunnan arvot ja periaatteet lähes tai täysin tienneet asiakasomistajat olivat yleisesti sitä mieltä, että osuustoiminnan toinen, viides, kuudes ja seitsemäs periaate toteutuu osuuskunnan toiminnassa lähes täysin periaatteiden keskiarvoilla tarkasteltuna (Ka 4,0 – 4,19). Yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) perusteella ikäryhmien välillä oli vähintään merkitsevä ero keskiarvoissa. Efektikoon perusteella iän vaikutus asiakasomistajan mielipiteeseen on 1,8 – 4,5 prosenttia.

Tutkimus on hyödyllinen osuustoiminnallisen viestinnän kehittäjille ja osuustoiminnasta kiinnostuneille.

Abstract

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Faculty Faculty of Social Sciences and Business Studies		Department Department of Business	
Author Essi Frondelius		Supervisor Anu Puusa	
Title Are Co-operative Principles Realized in Co-operative from Member's Point of View?			
Main subject Service management	Level Master's degree	Date 2.11.2015	Number of pages 58
Abstract The purpose of this study was to ascertain whether co-operative principles are realized in the operations of the co-operative. In addition, the aim was to clarify whether the member's age has an effect on how the person sees the principles of co-operative to be realized and whether the response averages differ between age groups. Focus group of the study were the members of the co-operative who self-assessed to know co-operative values and principles but were not employees or members of the board in that co-operative. The study has been prepared as a commission for Anu Puusa as part of the “osuustoiminnan tunnettuus ja houkuttelevuus yrittäjyysvaihtoehtona” -project (<i>co-operative awareness and attractiveness as an alternative form of entrepreneurship</i>). Puusa was the supervisor of this study. Subject of the case study was the North Karelia Co-operative Society (PKO). The theoretical part of the study described co-operative values and principles with the help of a temporal dimension using mainly the definitions of the International Co-operative Alliance. In the empirical part of the study a partial instrument was built from a broader instrument. The partial instrument attempted to measure co-operative principles with the help of claims. Based on the results, one third of the members evaluated that they recognized almost or fully the values and the principles of the co-operative. Majority of the members answered that they neither agree nor disagree with the claim. The members who recognized the co-operative values and principles almost or fully generally evaluated that the second, fifth, sixth and seventh principle of the co-operative is realized in the operations of the co-operative almost entirely (Av. 4.0 - 4.19). A one-way analysis of variance (ANOVA) showed that there is at least a significant difference in mean values between age groups. Based on the effect size, impact of the age to the member's opinion was 1.8 to 4.5 percent. This study may be useful to those who develop member centric communication in a co-operative as well as to those who are interested in co-operative values and principles.			
Key words Co-operative values and principles, member's opinion			

Esipuhe

Tämä pro gradu –tutkielma on tehty Itä-Suomen yliopistossa kauppatieteiden laitoksella. Tutkielma on laadittu toimeksiantona osana Anu Puusan “Osuustoiminnan tunnettuus ja houkuttelevuus yrittäjyysvaihtoehtona” –hanketta.

Haluan kiittää apulaisprofessori Anu Puusaa, joka tarjosi tutkimusmahdollisuutta ja ohjasi osuustoiminnan vähän tutkittuun maailmaan, professori Timo Tammea arvokkaista neuvoista kvantitatiivisen tutkimuksen tekemisessä sekä Pellervo seuran hallitusta, joka kannusti Hannes Gebhardin rahaston apurahalla. Kiitokset lisäksi Pohjois-Karjalan Osuuskaupan talousjohtaja Antti Varikselle, joka syvensi osuustoimintaihteisella kurssilla vuonna 2014 tietämystä PKO:sta ja sai kiinnostumaan osuuskaupan periaatteiden toteutumisesta.

Lahdessa 19 joulukuuta 2015

Essi Frondelius

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
1.1.	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	6
1.2.	Näkökulma ja rajaukset	7
2	OSUUSTOIMINTA.....	10
2.1.	Osuustoiminnan arvot.....	10
2.2.	Osuustoiminnan periaatteet	15
2.3.	Osuuskunta	23
2.4.	Yhteenveto.....	24
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
3.1.	Mittarin rakentaminen	26
3.1.1.	Mittarin sisäinen konsistenssi ja summamuuttujan rakentaminen	27
3.1.2.	Aineiston normaalius ja outliereiden arviointi	29
3.1.3.	Summamuuttujien luotettavuus validiteetin näkökulmasta	33
3.2.	Aineiston analyysimenetelmät	35
4	TUTKIMUSTULOKSET	38
4.1.	Periaatesummamuuttujien tarkastelu.....	39
4.2.	Iän vaikutuksen tarkastelu	39
4.3.	Outliereiden tarkastelu	41
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	43
5.1.	Tutkimustulosten yhteenveto	44
5.1.1.	Iän vaikutuksen arviointia	47
5.1.2.	Aineiston outliereiden arviointia	48
5.2.	Tutkimuksen arviointi	48
5.3.	Jatkotutkimusehdotukset	49

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Osuustoiminnan alkujuurina pidetään yleisesti Englannin Rochdalessa 1840-luvulla perustettua kunnon uranuurtajain osuuskuntaa (*Rochdale Society of Equitable Pioneers*) (mm. Potter 1924; Rinne 1946; Zeuli & Cropp 2004; Jussila, Kalmi & Troberg 2008), vaikka osuustoimintaa on ollut olemassa paljon kauemmin (Nillson 1996). Uranuurtajien onnistuminen osuustoiminnan avulla teki heistä tunnettuja, mutta ajan saatossa tarina on painunut historiaan. Heidän avullaan voidaan ymmärtää osuustoiminnan luonnetta sekä osuustoiminnan yleismaailmallisia arvoja ja periaatteita.

Kunnon uranuurtajat olivat prototyyppi modernista osuustoimintaliikkeestä (*co-operative movement*) (ICA 2014). He olivat työläisiä, jotka päättivät aloittaa omin avuin ”taistelun olemassaolon puolesta” (Holyoake 1926, 11) tilanteessa, jossa köyhien työläisten kustannuksella rikkaat maksivoivat voittojaan. Tuohon aikaan työntekijät olivat huomattavasti heikommassa asemassa kuin nykyään.

1800-luvun alkupuolella osakeyhtiöt edistivät varallisuuden kertymistä harvoille, mikä lisäsi työväen ahdinkoa sekä luokkaerojen kasvua (Gebhard 1914, 3). Teollistuminen johti Englannissa ja Ranskassa siihen, että työmiehet tulivat täysin riippuvaisiksi pääoman omistajista, sillä koneet korvasivat ruumiillisen työn (Granström 1899, 27). Uranuurtajien tahtotilana oli, että he voisivat syrjäyttää pääoman omistajat, tehtailijat ja kauppiaat (Holyoake 1926, 11). Tämä tahtotila teki uranuurtajien osuuskunnasta edistyksellisen. Toisin kuin osakeyhtiöissä, uranuurtajien osuuskunnassa pyrittiin valtavien voittojen sijaan kasvattamaan luotettavuutta (Holyoake 1926, 38), sillä he rakensivat osuuskuntansa jäseniään varten.

Uranuurtajilla oli useita periaatteita, jotka ohjasivat heidän toimintaansa. He eivät itse määritelleet täsmällisesti ja yhdenmukaisesti toimintaperiaatteitaan, mutta Kansainvälinen osuustoimintaliitto (*International Co-operative Alliance*) selvitti 1930-luvulla uranuurtajien periaatteita (Rinne 1944, 3 - 4). Tästä huolimatta osuustoiminnan arvoista ja periaatteista on monia tulkintoja (Nilsson 1996), eikä ole olemassa yhtä ainoaa universaalisti hyväksyttyä periaatelistaa (Hind 1997).

Tulkintoja osuustoiminnan arvoista ja periaatteesta yhtenäistää Kansainvälinen osuustoimintaliitto, jonka periaatteet pohjautuvat uranuurtajien toimintaperiaatteille. Vuonna 1895 perustettu liitto (ICA 2013b, 38) edustaa maailmanlaajuisesti osuustoimintaa ja toimijoita sekä määrittelee osuustoiminnan arvot ja periaatteet (Webster, Brown, Ste-

wart, Walton & Shaw 2012, 6). Osuustoiminnanliitto on päivittänyt ja tarkentanut osuustoiminnan periaatteita kolmesti liiton syntymisen jälkeen. Samaan aikaan he ovat tuoneet uranuurtajien toimintaperiaatteet päivitettynä nykypäivään.

Osuustoiminnan arvojen ja periaatteiden toteutumista osuuskunnan asiakasomistajan näkökulmasta ei tiettävästi ole tutkittu siitä huolimatta, että osuustoiminnan periaatteet ovat olleet merkittävässä roolissa osuustoiminnassa ja niitä on päivitetty vastaamaan nykyyhteiskunnan tarpeita. Asiakasomistajan mielipiteen selvittäminen on ajankohtaista, jotta osuuskunnan toimintaa sekä viestintää voidaan kehittää asiakasomistajalähtöisemmäksi. Tarvetta tukee nuorten heikon osuustoimintatietämyksen lisäksi osuuskuntien rinnastaminen pörssiyhtiöön (Puusa & Hokkila 2014).

1.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, toteutuvatko osuustoiminnan periaatteet osuuskunnan toiminnassa sellaisen asiakasomistajan näkökulmasta, joka itse arvioi tietävänsä osuustoiminnan arvot ja periaatteet, mutta ei kuulu tutkittavan osuuskunnan työntekijöihin tai hallintoon. Lisäksi tavoitteena on selvittää, vaikuttaako asiakasomistajan ikä siihen, miten hän näkee osuustoiminnan periaatteiden toteutuvan ja eroavatko vastausten keskiarvot ikäryhmien välillä merkittävästi. Tapaustutkimuksen kohteena on Pohjois-Karjalan Osuuskauppa (PKO).

Päätutkimusongelma

Toteutuvatko osuustoiminnan periaatteet osuuskunnan toiminnassa asiakasomistajan näkökulmasta?

Alatutkimusongelma

Tunnistavatko osuuskunnan asiakasomistajat osuuskuntansa toiminnan taustalla olevat arvot ja periaatteet?

Vaikuttaako asiakasomistajan ikä siihen, miten hän näkee osuustoiminnan periaatteiden toteutuvan?

Ovatko keskiarvoerot ikäryhmien välillä merkittäviä?

1.2. Näkökulma ja rajaukset

Moni asia pelkistetään nyky-yhteiskunnassa, mutta palaamalla taaksepäin historiaan voidaan löytää konkretia yleismaailmallisesti kuvattuihin periaatteisiin. Yleismaailmallisessa muodossa periaatteiden syvintä merkitystä on vaikea ymmärtää, minkä vuoksi periaatteiden muodostumisen ja vakiintumisen historia on tärkeää. Esimerkiksi Holyoaken (1926) kertomus Rochdalen uranuurtajista valaisee, miten joukko ihmisiä tavoitteli parempaa ihmisarvoista tulevaisuutta ja kuinka he pääsivät periaatteiden avulla yhteiskunnan epävakaudesta.

Koska osuustoiminnan arvomaailma ja periaatteet ovat muodostuneet pitkän ajan kuluessa, ajallinen ulottuvuus auttaa ymmärtämään, mitä periaatteet merkitsevät ja millaiseen arvopohjaan ne pohjautuvat. Tässä tutkimuksessa osuustoiminnan arvot ja periaatteet määritellään ajallisen ulottuvuuden sekä pääasiallisesti Kansainvälisen osuustoimintaliiton arvojen ja periaatteiden avulla. Kansainvälinen osuustoimintaliitto yhtenäistää osuustoiminnan arvoja ja periaatteita, sillä liitto on päivittänyt periaatteita aika ajoin.

Tässä tutkimuksessa osuuskunnan asiakasomistajalla tarkoitetaan jäsentä, joka on maksanut osuuskuntaan liittymiseen vaadittavan jäsenmaksun, joko osittain tai kokonaan, mutta ei ole töissä tai hallituksen jäsenenä tutkimuksen kohteena olevassa osuuskunnassa. Työntekijät ja hallituksen edustajat rajataan tutkimuksen ulkopuolelle, sillä esimerkiksi Daviesin, Chunin, da Silvan ja Roperin (2004) mukaan eri sidosryhmillä voi olla hyvin erilaiset käsitykset. On todennäköistä, että osuuskunnan asiakasomistajilla, jotka eivät työskentele osuuskunnassa tai kuuluu sen hallintoon, on erilainen näkemys kuin muihin sidosryhmiin kuuluvilla.

Asiakasomistajien mielipide on arvokas, sillä he voivat auttaa kehittämään osuuskunnan toimintaa siten, että osuuskunta voi erottua edukseen. Osuuskunnat eroavat useilla tavoilla muista eri yritysmuodoista ja yksi perustavanlaatuinen ero on ainakin se, ettei ne pyri voiton maksimointiin (Puusa, Mönkkönen & Varis 2013). Osuustoiminnan arvot ja periaatteet antavat osuuskunnille niiden ainutlaatuisen ihmisläheisen luonteen. Nyky-markkinataloudessa osuustoiminnan edustamilla toimintaperiaatteilla ja arvoilla on kysyntää (Puusa & Hokkila 2014), sillä olemme siirtymässä arvoyhteiskuntaan (Troberg 2014, 68).

On erittäin hyödyllistä tutkia osuuskunnan arvojen ja periaatteiden toteutumista niiden asiakasomistajien näkökulmasta, joilla on vähintään jonkinlainen taustatieto siitä, mitkä

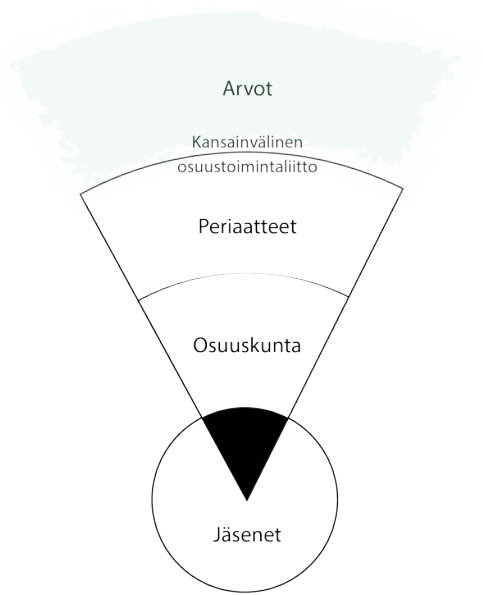
ovat hänen osuuskuntansa arvot ja periaatteet. Tämän vuoksi kohdejoukkona ovat ne asiakasomistajat, jotka itse arvioivat tietävänsä osuuskuntansa arvot ja periaatteet.

Jäsenten osuustoiminnan arvojen ja periaatteiden tunnistamista voidaan verrata Baarsin (1997) näkemykseen huomioista (*attention*) ja tietoisuudesta (*consciousness*). Baars esittää, että englannin kieli tekee selvän eron katsomisen (*looking*) ja näkemisen (*seeing*) välille. Hän selventää, että ensimmäinen sana kuvaa, kuinka saadaan tietoutta havaintokokemuksella, kun taas jälkimmäinen sana kuvaa saatua kokemusta sinänsä. Jo-kaisessa kielessä ensimmäinen sanoista liittyy huomiointiin ja jälkimmäinen tietoisuuteen (Baars 1997). Jotta saadaan luotettava asiakasomistajan näkemys osuustoiminnan periaatteiden toteutumisesta, aineistosta rajataan pois ne asiakasomistajat, jotka eivät itse arvioi tietävänsä osuuskuntansa arvoja ja periaatteita. Tämän vuoksi rajaavaksi väittämäksi valittiin ”tiedän, mitkä ovat PKO:n tärkeimmät arvot ja periaatteet”, sillä väittämässä asiakasomistaja arvioi itse tietonsa.

Osuustoiminta on edelleen tärkeässä roolissa yhteiskunnassamme. Suomessa osuustoiminta työllistää yli satatuhatta henkilöä ja jäsenenä osuuskunnissa on seitsemän miljoonaa henkilöä (ICA 2013a). Tästä huolimatta Puusa ja Hokkila (2014) esittävät, että nuorten osuustoimintatietämys on aikaisempia sukupolvia heikompa, vaikka osuustoiminta on merkittävä työllistäjä maailmanlaajuisesti (Puusa & Hokkila, 2014). Tämän vuoksi tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena on asiakasomistajan iän vaikutus mielipiteeseen.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu osuustoiminnan arvojen ja periaatteiden määrittelystä sekä osuuskuntayritysmuodon ja osuustoiminnallisuuden selventämisestä (ks. Kuvio 1). Osuustoiminnan arvot ja periaatteet määritellään pääasiallisesti periaatteita päivittäneen Kansainvälisen osuustoimintaliiton avulla. Jotta nykyisiä hyvin yleismaailmallisia periaatteita voisi ymmärtää, teoriaosuudessa syvennyttään siihen, miten periaatteet ovat muodostuneet ja luodaan ymmärrystä osuustoiminnan arvomaailmasta.

Osuustoiminta

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

2 OSUUSTOIMINTA

Rochdalen kylässä Englannissa toimineet kunnon uranuurtajat loivat uuden järjestelmän yhteiskuntaan osuuskunnan kautta tehdyn vaihdannan avulla, mikä tarkoitti osuustoiminnallisen yhteisen hyvän (*The Co-operative commonwealth*) syntymistä (Barnes 1923, 5). Uranuurtajien tarina osoittaa, kuinka heikommassa asemassa oleva työväki pystyi murtamaan markkinavoimien epätasapainon (ks. Holyoake 1926).

Uranuurtajat päättivät ottaa elämän omiin käsiinsä (Holyoake 1926, 11) ja tämän päätöksen lopputuloksena oli yhteistoiminnallinen liike, jonka avulla pystyttiin korjaamaan markkinavoimien epätasapainoa teollistuneissa yhteiskunnissa. Uranuurtajien menestys levisi ja muutkin työläiset teollistuneissa yhteiskunnissa pystyivät ottamaan elämän haltuunsa ilman riistoa. Holyoaken (1926) kertomus uranuurtajista osoittaa, että osuustoiminnalla on syvempiä tarkoituksia kuin taloudellisen tuloksen tekeminen.

Osuustoiminta voidaan nähdä yhteistoiminnallisena liikkeenä. Laakkonen ja Laurinkari (1995, 45) määrittelevät osuustoiminnan yhteistoiminnalliseksi liikkeeksi, jonka tulee uudistua ajan mittaan määrittelemällä uudestaan arvot ja normit. Mordhorst (2014) määrittelee (osuustoiminta) liikkeen alhaalta ylöspäin eteneväksi prosessiksi, missä joukko ihmisiä yhdistää voimansa ja tekee töitä yhteisen strategian saavuttamiseksi. Määritelmät osoittavat osuustoiminnan pyrkivän yhteistyöllä, arvo- ja periaatelähtöisellä toiminnalla jäsenten hyvinvoinnin edistämiseen sekä yhteiseen hyvään.

2.1. Osuustoiminnan arvot

Nilssonin (1996) näkemys on, että osuustoiminnan arvot edustavat jäsenille sitä, mihin osuustoiminnan periaatteet tähtäävät. Arvot ovat perustana osuustoiminnan periaatteille, mikä tarkoittaa, että periaatteet toteuttavat arvoja (Nilsson 1996). Arvot ja periaatteet antavat osuuskunnille niiden identiteetin ja osuustoiminnallisen luonteen sekä edut, että haitat vertailtaessa niitä toisiin yrityksiin (Gicheru & M’Imanyara 2012).

Laurinkari (2004, 64) kuvailee arvoa kannanotoksi hyvästä ja tavoiteltavasta, kun arvoa katsotaan ideologisesta näkökulmasta. Arvojen taustalla on Nilssonin (1996, 636) mukaan usein intersubjektiivinen - yhteiseen ymmärrykseen perustuva - sopimus, eikä arvoja voida osoittaa oikeiksi tai vääriksi. Hän selventää, että arvot ovat pikemminkin sidoksissa kulttuureihin ja erilaisiin alakulttuureihin. Koska arvot ovat osittain kulttuu-

risidonnaisia, osuustoiminnan arvoja voidaan pyrkiä ymmärtämään valaisemalla osuustoiminnan historiaa, joka kuvaa osuustoiminnan arvopohjan muodostusta pitkällä aikavälillä.

Laakkosen ja Laurinkarin (1995, 45) ajatus on, että arvot ovat yhteydessä inhimillisen toiminnan päämääräsuuntuneisuuteen. Käytännössä osuustoiminnan arvoihin pyritään soveltamalla osuustoiminnan periaatteita. Vaikka arvojen toteutumista tavoitellaan, Böök (1992) näkemys on, ettei kaikkia osuustoiminnan arvoja voida samanaikaisesti saavuttaa täysin. Tämän vuoksi on valittava vähistä resursseista ja määriteltävä prioriteetit sekä tehtävä kompromissit (Böök 1992).

Nilsson (1996) pitää arvoja tärkeänä käsitteenä, sillä niiden avulla voidaan ymmärtää osuustoiminnallista liiketoimintaa (*cooperative business*). Nilsson painottaa, ettei osuustoiminnan arvoja ole sellaisinaan organisaatiossa vaan ne voidaan havaita ainoastaan ihmisissä. Osuustoiminnan arvot voidaan löytää jäsenistä, sen sijaan periaatteet ovat organisaation ominaisuuksia (Nilsson 1996).

Arvoluokituksia tehdään eri perusteilla (Kamppinen & Raivola 2002, 210). Kansainvälinen osuustoimintaliitto on luokitellut arvot kahteen ryhmään: eettisiin arvoihin ja perusarvoihin. Troberg (2014, 35-36) tarkentaa eettisten arvojen kohdistuvan sidosryhmiin, ympäröivään yhteiskuntaan ja jäseniin, kun taas perusarvot kohdistuvat pääasiassa jäsenten hyvinvointiin ja heidän välisiin suhteisiin.

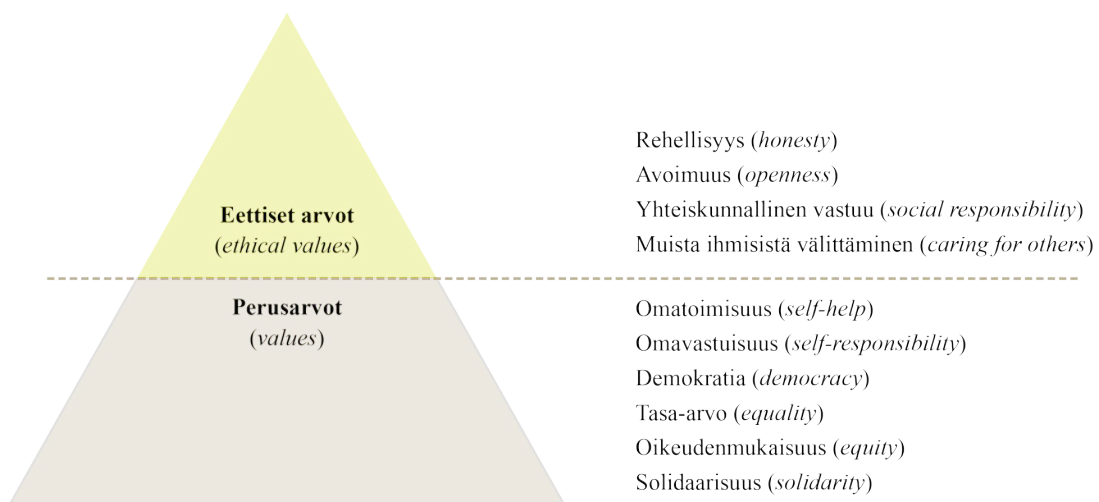
Nilssonin (1996) mukaan arvojen luokittelu on vaikeaa, mutta ne voidaan identifioida kahdella tavalla: Induktiivisesti hyödyntämällä yleisiä mielipiteitä, ideologisia lähtökohtia, historiallisia kokemuksia tai muita samankaltaisia empiirisiä lähtökohtia. Vaihtoehtoisesti on mahdollista hyödyntää teoreettisia lähtökohtia, jolloin analysoidaan, minkä arvojen tulee olla läsnä osuuskunnassa, jotta organisaatio toimisi (Nilsson 1996).

2.1.1. Kansainvälisen osuustoimintaliiton arvot

Kansainvälinen osuustoimintaliitto esitti vuonna 1995 kannanoton osuustoiminnan identiteetistä, joka sisältää määritelmän osuuskunnista, listan pääarvoista sekä uudistetut periaatteet (MacPherson 1995). Vaikka arvoja ei ole aikaisemmin listattu, ne ovat aina kuuluneet osuustoiminnan taustalle johtamaan toimintaa. Kansainvälinen osuustoimintaliitto jakaa osuustoiminnan arvot perusarvoihin ja eettisiin arvoihin (Osuustoiminnan

neuvottelukunta 2008, 4) (ks. Kuvio 2). Arvojen tarkennus puuttuu kannanotosta ja ainakin Rayment (2011) kritisoi, että osuustoimintaliitto jättää vuoden 1995 kannanotossa muille tulkittavaksi, mitä arvot käytännössä tarkoittavat. Vaikka osuustoiminnan arvot ovat hyvin abstrakteja, jokainen osuustoiminnan arvo tähtää ihmisläheiseen, inhimilliseen ja kestävään toimintaan.

Birchallin (1997, 113) mukaan osuustoimintaliitto pyrki uusimmassa päivityksessä sijoittamaan periaatteet perusarvokontekstiin. Hän selventää pyrkimyksen taustalla olleen Kööpenhaminassa 1978 pidetty kongressi, jossa mietittiin puhutteleeko osuustoimintaliike modernissa nyky-yhteiskunnassa riittävän tehokkaasti.

Kuvio 2. Osuustoiminnan perus- ja eettiset arvot (lähteinä käytetty ICA n.d.; Osuustoiminnan neuvottelukunta 2008, 4).

Osuustoiminnan arvopohja on pehmeä, sillä kaiken toiminnan tavoitteena on mennä eteenpäin rehellisin mielin, suvaitsevaisesti sekä kantamalla vastuu ympäröivästä yhteiskunnasta ja muista ihmisistä. Eettiset arvot osuustoiminnassa kuvastavat yleisellä tasolla sitä, että ihmisen tulisi edetä eteenpäin kaikin tavoin kestävästi. Tästä huolimatta arvopohja huomioi ihmisen mahdollisuuden virheeseen.

Rehellisyys on toimimista ja kommunikointia vilpittömin mielin ilman taka-ajatuksia. Comte-Sponville (2001, 251) näkemyksen mukaan rehellinen kertoo sen, minkä uskoo

olevan totta, vaikka saattaisi erehtyä. Rehtiys (*la bonne foi*) ei sulje pois erehdystä, mutta sulkee pois valheen (2001, 251). Rehellisyys antaa mahdollisuuden ihmisen erehtyväisyydelle eli antaa mahdollisuuden inhimilliselle virheelle.

Avoimuuden arvoon pyrkii selkeimmin osuustoiminnan ensimmäinen periaate. Avoimuus on suvaitsevaisuutta ja mahdollisuutta lähes poikkeuksetta kaikkien osuuskuntaa tarvitsevien hyödyntää sen palveluita. Esimerkiksi Uranuurtajien tarinassa avoimuus näkyi siinä, että he halusivat säilyttää jokaisen jäsenen vapauden tehdä ostoksia osuuskunnasta pakottamatta (ks. Holyoake 1926, 39). Avoimuus korostaa jäsenen oikeutta käyttää osuuskunnan palveluita vapaasti.

Lindqvistin (2003, 64) mukaan uuden aikakauden ajattelussa ihminen on avoin kertomus, joka kirjoittaa itse omaa historiaansa. Tämä tarkoittaa ihmisen olevan vastuussa oman elämänsä onnesta ja onnettomuudesta (Lindqvist 2003, 64). Vaikka osuustoiminnassa korostetaan itseohjautuvuutta ja mahdollisuutta ottaa elämä omiin käsiin yhteistyöllä, siinä otetaan huomioon muut ihmiset sekä kannetaan yhteiskunnallinen vastuu.

Osuustoiminnan yleisessä katsomuksessa on ollut keskeistä omatoimisuus (*self-help*) sekä itsensä kehittäminen (*self-improvement*), jotka on kirjattu jo Rochdalen uranuurtajien sääntöihin vuonna 1944 (Robertson 2010, 102). Omatoimisuus tarkoittaa, että jokainen voi ja jokaisen tulisi pyrkiä ottamaan elämä omiin käsiinsä (Osuustoiminnan neuvottelukunta 2005, 11).

Donnerbauer (2013, 6) kuvailee omatoimisuutta (*selbsthilfe*) vastuunottamiseksi itsestään sekä pyrkimykseksi toimia ajankohtaisena aikana solidaarisesti ja yhteistyötä harjoittaen. Ajatuksena on, että jokainen voi ottaa suunnan elämälleen yhteistyön avulla ja vastuullisella toiminnalla. Omatoimisuus keskinäisavun kautta on rakentanut ihmisille mahdollisuuden edetä sivistymättömästä erittäin sivistyneeseen valtioon (Schaars 1971). Osuustoiminnallisen ajattelun näkemys on, että henkilö pystyy kehittymään täysin vasta yhteistyössä muiden kanssa (Osuustoiminnan neuvottelukunta 2005, 11).

Omatoimisuuden ja omavastuisuuden arvot ovat lähellä toisiaan. Omatoimisuus kuvastaa henkilön omaa vastuuta ja kehitystä; kun taas omavastuisuus korostaa henkilön vastuuta ympäröivästä yhteisöstä. Osuustoiminnan neuvottelukunta (2005, 11) määrittelee omavastuisuuden tarkoittavan jäsenten vastuuta osuuskunnasta ja sen elinvoimaisuudesta. Tätä voidaan verrata Goelin (2012) näkemykseen. Goel yhdistää perheyriityksiä keskenään vertailevassa artikkelissa omatoimisuuden ja omavastuisuuden arvot yksilön

elinikäiseen oppimiseen perheenjäsenenä. Osuuskunnassa jäsen on kuin osa perhettä, joka kantaa kortensa kekoon yhteistyötä harjoittaen.

Demokratia kuuluu vahvasti osuustoiminnan eettisiin arvoihin, sillä osuustoiminnan avulla demokratiaa on pystytty viemään eteenpäin. Demokratia tarkoittaa alkuperäismerkityksessään kansan valtaa, mutta kuluneen parinsadan vuoden aikana käsitettä on alettu käyttämään laajemmin (Setälä 2003, 21). Demokraattisten toimintatapojen kehittymiseen osuustoiminta on vaikuttanut merkittävästi länsimaissa 1900-luvun alkupuolella (Troberg 2014, 32). Barnes (1923, 3) vahvistaa näkemyksellään, että osuustoiminta on ollut vaikuttamassa demokratian kehitykseen. Hän painottaa, ettei mikään toinen demokraattinen liike ole saavuttanut yhtä paljon ja ollut samaan aikaan niin tuntematon kuin osuustoimintaliike (Barnes 1923, 3). Osuustoiminnan demokraattinen arvomaailma näkyy parhaiten toisen periaatteen kehityksessä. Demokratia on äänensä antamisen lisäksi mahdollisuutta osallistua ja tuoda julki omat näkemyksensä.

Keskeinen arvo osuustoiminnassa on tasa-arvo (Laurinkari 2004, 65), joka käsitteenä liittyy läheisesti oikeudenmukaisuuteen (Laakkonen & Laurinkari 1995, 46). Oikeudenmukaisuuden käsite avaa tasa-arvoa. Laakkosen ja Laurinkarin (1995, 46) mukaan Aristoteleen ajattelussa oikeudenmukaisuudella ja tasa-arvolla oli läheinen suhde ja Aristoteles jakoi oikeudenmukaisuuden distributiiviseen (*hyötyjen ja haittojen oikeudenmukaiseen jakoon*) sekä korrektiiviseen (*kansalaisten välisiin oikeussuhteisiin perustuvaan*) oikeudenmukaisuuteen. Laakkosen ja Laurinkarin (1995, 47) näkemys on, että distributiivista eli suhteellista oikeudenmukaisuutta noudatetaan selvimmin osuustoiminnassa syntyneen ylijäämän ja säästön jaossa. Korrektiivista oikeudenmukaisuutta eli ehdotonta tasa-arvoa ilmentää etenkin osuuspääoman rajoitetun koron ja kansanvaltaisen hallinnon periaatteet (Laakkonen & Laurinkari 1995, 46).

Solidaarisuus on yhteisvastuuta, jonka toinen merkitys on uskollisuus ja yhteenkuuluvuuden tunne (Nurmi, Rekiäho, Rekiäho & Sorjanen 2004, 421). Laurinkari (2004, 38 - 39) jakaa solidaarisuuden muodot viiteen ryhmään: yhteiseen luokkatietouteen, sosiaalipsykologiseen ryhmäkiinteyteen, ryhmän sisäiseen omatoimisuuteen, yhteiselon vaihtoehtoiseksi käsitteeksi ja Aristoteleen näkemykseen, jossa ihminen on synnynnäinen yhteiskuntaolento. Hän täsmentää, että osuustoiminta on mahdollista nähdä omatoimisuutena, jossa taloudellisen tuloksen varmistaminen tapahtuu yhteenliittymisen avulla. Solidaarisuus voidaan kiteyttää ”yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta” –sanontaan, jota Reiffeisen-järjestö on hyödyntänyt iskulauseena (Laurinkari 2004, 28-29).

2.2. Osuustoiminnan periaatteet

Osuustoiminnan neuvottelukunta (2008, 4) kuvailee osuustoiminnan periaatteita suuntaviivoiksi, joilla arvoja voidaan toteuttaa käytännössä. Ympäristön muuttuessa arvoja ja periaatteita tulee arvioida sekä osuustoiminnan tarkoitusta miettiä uudelleen (Davis 1995a). Osuuskunnan menestyksen, selviytymisen ja kilpailukyvyn taustalla on se, kuinka yritys soveltaa osuustoiminnan periaatteita (Novkovic 2008).

Kansainvälisen osuustoimintaliiton tavoitteena on päivittää periaatteet ajoittain (Birchall 1997, 64). Liiton syntymisen jälkeen periaatteita on uudistettu kolmesti; vuosina 1937, 1966 ja 1995 (Osuustoiminnan neuvottelukunta 2008, 6). Kansainväliset periaatteet osuustoimintaliitto on muotoillut Rochdalen uranuurtajien periaatteita mukaillen (Günther 2007).

Ensimmäistä kertaa vuonna 1937 julkaistut osuustoiminnan periaatteet olivat vain uudistuksia Rochdalen sääntöihin (Böök 1992) ja ne olivat lähes identtisiä Rochdalen uranuurtajien periaatteiden kanssa. Vuonna 1937 julkaistun periaatelistan kolme viimeistä periaatetta eivät olleet vaatimuksena Kansainvälisen osuustoimintaliiton jäsenyydelle, vaikka ne löytyivät Rochdalen uranuurtajien järjestelmästä (ICA 1964). Huomionarvoista on, että Rochdalen uranuurtajien periaatteista ei ole vain yhtä tulkintaa. Esimerkiksi Fordin (1913) esittämät Rochdalen uranuurtajien periaatteet nostavat esiin osuustoiminnan pyrkimyksen tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen (vrt. Kuvio 3).

Kansainvälisen osuustoimintaliiton vuoden 1937 periaatteet	Rochdalen uranuurtajien periaatteet (Ford 1913)
1. Avoin jäsenyys	1. Avoin jäsenyys osuudella, jolla on matala nimellisarvo
2. Demokraattinen hallinto (yksi jäsen, yksi ääni)	2. Osuuksien rajoitus jäsentä kohti, jolla estetään rahallista epätasa-arvoa jäsenten välillä
3. Ylijäämäjako jäsenille suhteutettuna heidän ostoksiinsa	3. Demokraattinen hallitus, jossa jokaisella jäsenellä on yksi ääni riippumatta osuuksien määrästä
4. Rajoitettu pääomankorko	4. Aitojen hyödykkeiden myynti oikeudenmukaisella markkinahinnalla sekä oikeat mitaukset, jolla vältetään vihamielisyydet kauppiaita kohtaan
5. Poliittinen ja uskonnollinen puolueettomuus	5. Käteismyynti, jolla vältetään maksuviivästyksistä ja perinnät, vähennetään kirjanpito-kustannuksia sekä mahdollistetaan tavaroiden osto edullisin ehdoin
6. Käteismaksu	6. Loput viisi prosenttia voitosta - josta on ensin vähennetty poistot, vararahasto, sivistysrahasto, hyväntekeväisyys - jaetaan jäsenille osuusmaksun korkona. Loput jaetaan ostajille suhteessa heidän tekemiin ostoksiin kaupassa olivatpa he jäseniä tai eivät
7. Osuuskuntatietouden edistäminen	

Kuvio 3. Osuustoiminnan periaatteet (Heeb 1944; ICA 1964; Ford 1913)

Osuustoiminnan periaatteet tarkentuivat seuraavassa vuoden 1966 päivityksessä. Uudistuksessa raja-olennaisiin periaatteisiin poistettiin, sillä komissio ei halunnut antaa toisille periaatteille etusijaa (ICA 1966). Komitea korosti vuoden 1966 periaatteissa yleismaailmallisuutta, mikä tarkoitti, että kaikkien osuuskuntien tulisi soveltaa periaatteita kaikkina aikoina (Watkins 1990, 24).

Kahdessa ensimmäisessä versiossa osuustoimintaliitto pyrki selkiyttämään, kuinka periaatteita tulee tulkita nykymaailmassa (MacPherson 1995). Osuustoiminnan identiteettiä koskeva kannanotto esitettiin vuonna 1995 ja se oli maailmanlaajuisen valmisteluprosessin lopputulos (Troberg 2014, 34). Viimeisimmässä uudistuksessa Rochdale-nimi pudotettiin pois, jolloin nimeksi jäi vain osuustoiminnan periaatteet (Kaswan 2014, 181). Osuustoiminnan periaatteet on otsikoitu periaatteita kuvaavasti viimeisimmässä uudistuksessa.

1. Vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys (*Voluntary and Open Membership*)
2. Demokraattinen jäsenhallinto (*Democratic Member Control*)
3. Jäsenen taloudellinen osallistuminen (*Member Economic Participation*)
4. Itsenäisyys ja taloudellisen riippumattomuus (*Autonomy and Independence*)
5. Koulutus, oppiminen ja viestintä (*Education, Training and Information*)
6. Osuuskuntien keskinäinen yhteistyö (*Co-operation among Co-operatives*)
7. Toimintaympäristövastuu (*Concern for Community*)

Kuvio 4. Kansainvälisen osuustoimintaliiton periaatteet 1995 (lähteinä käytetty Osuustoiminnan neuvottelukunta. 2008; ICA n.d.)

2.2.1. Kansainvälisen osuustoimintaliiton periaatteet

Kansainvälisen osuustoimintaliiton vuonna 1937 julkaistuissa periaatteissa oli *ensimmäisenä periaatteena* avoin jäsenyys. Seuraavassa vuoden 1966 päivityksessä ensimmäiseen periaatteeseen kuului avoimuuden lisäksi vapaaehtoisuus ja periaatteen kuvauksessa nostettiin esiin syrjintäkielto sekä jäsenen vastuullisuus. Vuoden 1966 periaate korosti, että osuuskunnan tulisi olla avoin ilman poliittista, sosiaalista tai uskonnollista syrjintää ja avoin ilman keinotekoisia rajoituksia kaikille, jotka voivat käyttää osuuskunnan palveluita sekä haluavat hyväksyä jäsenen vastuut (ICA 1966). Uusin periaate korostaa osuuskuntien vapaaehtoisuutta, mikä tarkoittaa, että ihmiset valitsevat ne ja sitoutuvat niihin vapaaehtoisesti (MacPherson 1995).

Yksinkertaisuudessaan avoimuuden ja vapaaehtoisuuden periaatteen taustalla on ajatus, että osuuskunta on sitä tarvitseville henkilöille (Laurinkari, 2004 56). Avoimuus tarkoittaa Jussilan (2007, 16) mukaan mahdollisuutta kenen tahansa liittyä osuuskuntaan. Vapaaehtoisuus viittaa vapauteen. Vapaus merkitsee mahdollisuutta irrottautua jäsenyydestä niin halutessaan (Jussila 2007, 17). Samoin Laurinkari (2004, 56) näkee, että ensimmäisen periaatteen käänteinen merkitys on mahdollisuus erota, mikäli henkilö arvioi, ettei tarvitse enää osuuskunnan palveluita. Näin ollen osuuskuntaan voi liittyä palveluita käyttävä ja jäsenen velvollisuudet hyväksyvä henkilö ilman syrjintää.

Watkinsin (1990, 41) mukaan osuuskunnat ovat lähes poikkeuksetta avoimia niille, jotka pystyvät käyttämään osuuskunnan palveluja. Hän selkeyttää, että tavoitteena on saavuttaa yhteenliittymisen voima jäsenten lukumäärän avulla (Watkins 1990, 41). Osuuskunnat tarvitsevat jäseniään ollakseen vahvoja ja tullakseen vahvemmiksi. Simmons ja Birchall (2008) tuovat esiin yhteenliittymisen voiman vähävaraisten näkökulmasta. Heidän mukaansa avoimuuden ja vapaaehtoisuuden periaate tarkoittaa, että jäsenyyden tulee olla avoin köyhille. Britannian varhaiset osuustoimintaliikkeen alullepanijat olivat köyhiä valtavien teollisten vallankumouksen seurauksena, mutta heillä oli hyvä inhimillinen ja sosiaalinen pääoma (Simmons ja Birchall 2008). Yhteenliittyminen on keino voimaannuttaa taloudellisesti voimattomia jäsenten lukumäärän kautta (Watkins 1990, 41).

Yhteenliittyminen voidaan nähdä vaikuttamisen välineenä. Puttosen (2002, 51) mukaan osuuskunta on yksi osapuoli urbaanissa regiimissä. Hänen mukaansa regiimi on yhteistyöstä voimansa saava epämuodollinen ryhmä, joka vaikuttaa yhteiskunnan päätöksentekoon ja hallintaan ratkaisevalla tavalla (Puttonen 2002, 51). Yhteenliittymisen avulla syntynyt osuuskunta tarjoaa jäsenilleen palveluita ja voimaannuttaa heitä taloudellisesti. Samaan aikaan osuuskunta luo mahdollisuuden vaikuttaa toiminnallaan ympäröivään yhteiskuntaan.

Toisena periaatteena oli vuonna 1937 demokraattinen hallinto, mihin sisältyi jäsen-ääni (*one member, one vote*) periaate (ks. ICA 1964). Vuoden 1966 periaate syvensi demokraattisen hallinnon periaatetta tarkentamalla jäsenen muita vaikutusmahdollisuuksia. Jokaisen osuuskunnan jäsenen tulee olla tasa-arvoisessa asemassa ja jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistua valintoihin sekä ilmaista näkemyksensä toimintaperiaatteista (ICA 1966). Viimeisimmässä päivityksessä toinen periaate käsitteli demokraattista jäsenyyttä nostamalla esiin jäsenen keskeisen aseman osuuskunnassa demokratian toteutumisen näkökulmasta. Osuuskunnan jäsenet hallitsevat demokraattista osuuskuntaa ja aktiivisesti osallistuvat niiden toimintaan ja päätöksentekoon (MacPherson 1995). Jäsenen aktiivinen rooli osuuskunnan toiminnassa korostuu selkeästi uusimmassa periaatteessa verrattuna aikaisempaan vuoden 1966 periaatteeseen.

Osuustoiminnassa yhtäläinen äänioikeus on jokaisen jäsenen oikeus (Laurinkari 2004, 57) eli jokaisella tulee olla tasa-arvoiset mahdollisuudet vaikuttaa osuuskunnassa. Yleisesti käytetty kollektiivinen päätöksentekotapa osuustoiminnallisissa yrityksissä on jäsen-ääni periaate (Hansmann 1999, 392). Osuustoiminnan toisen periaatteen tarkentu-

minen osoittaa, että demokratia on enemmän kuin jäsen-ääni periaate. Osuustoiminta on kehittänyt demokratiaa, mikä näkyy vuoden 1966 ja 1995 periaatteiden syventämisessä. Demokratia ei ole ainoastaan äänensä antamista vaan myös mahdollisuutta aktiivisesti osallistua ja tuoda julki omat näkemykset.

Historialliselta näkökulmalta osuustoiminnan yhtenä pyrkimyksenä oli edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Holyoaken (1926, 325) mukaan uranuurtajien pääperiaatteisiin kuului kansanvaltainen äänestys-oikeus sukupuoleen katsomatta. Tasa-arvo naisten ja miesten välillä näkyi lisäksi Suomen ensimmäisessä vuonna 1901 toteutuneessa osuustoimintalaissa. Lehdon (2011, 4) mukaan laki oli uudistuksellinen, sillä se antoi yhtäläisen äänioikeuden kummallekin sukupuolelle.

Kansainvälisen osuustoimintaliiton vuoden 1937 kolmas periaate käsitteli ylijäämän jakoa suhteutettuna jäsenen tekemiin ostoksiin (ICA 1964). Sen sijaan seuraavassa vuoden 1966 päivityksessä neljäs periaate koski ylijäämän jakoa ja kolmas periaate rajoitetun koron saamista osuuspääomalle (ks. ICA 1966), mikä tarkoitti periaatteiden järjestyksen vaihtumista. Myöhemmin Böök (1992) ehdotti muuttamaan vuoden 1966 tiukkaa periaatetta joustavammaksi siten, ettei osuuspääoman koron saaminen ole itsessään erillinen periaate vaan siihen kuuluu lisäksi pääoman muodostaminen. Hän suositteli pääperiaatteeksi pääoman muodostamista, joka korostaa tarvetta tukeutua jäsentenpääomaan ja riippumattomuuteen (Böök 1992). Nykyisessä muodossaan kolmas periaate koskee jäsenten taloudellista osallistumista (MacPherson 1995) ja nostaa esiin jäsenen tuoman panoksen tärkeyden. Osuuskunta voi olla elinvoimainen silloin, kun jäsen osallistuu osuuskunnan toimintaan eli käytännössä hyödyntää aktiivisesti osuuskunnan palveluita. Osuuskunnissa tulee ylijäämä suhteuttaa jäsenen tekemiin ostoksiin, jotta tuloksesta hyötyvät kaikki oikeudenmukaisesti. Yksinkertaisesti osuustoiminnassa tuloksen saavat ne, jotka ovat olleet takaamassa yrityksen menestystä (Gide 1924, 94).

Ylijäämän jako ei tarkoita liikevoittoa vaan bonusta (*boni*), alennusta (*ristourne*) tai liiaksi otettua (*trop perçu*) (Gide 1924, 95), joten ylijäämänjaon tarkoituksena on palauttaa jäsenille aikaisemmin mahdollisesti maksettu liikasuoritus. Osuuskuntien palautettava ylijäämä muodostuu, kun yritys on saavuttanut tarvittavan varauksen yrityksen kehittämiseen (Skurnik 2002). Hyvä ylijäämänpalautus on saatu hyvän hallinnon avulla, eikä sitä ole saavutettu markkinahintoja korkeammilla hinnoilla, henkilökunnan palkkojen alennuksilla ammattijärjestöjen yleisesti hyväksymän palkkatason alle, lakkauttamalla varojen myöntäminen yleishyödyllisiin tarkoituksiin, vähentämällä tai lakkautta-

malla se osuus ylijäämästä, joka kuuluisi poistoihin tai rahastoihin (Gide 1924, 95). Ylijäämänjakamista tärkeämpää on hyvä hallinnointi, mikä tuo hyvinvointia jäsenistölle. Loppupelissä hyvän hallinnon kautta osuuskunta kehittyy ja tuo hyvinvoinnin niille, jotka käyttävät osuuskunnan palveluita.

Toisaalta Watkinsin (1990, 55) näkemys on, että taloudellinen hyöty on merkittävin motiivi osuuskuntaan liittymiselle enemmistölle niiden jäsenistä. Watkins perusteli ajatustaan sillä, ettei jäsenyydellä olisi lainkaan merkitystä, mikäli se ei toisi säästöjä tai muuta rahallista palvelua tai etua, joita toisella tavalla ei olisi mahdollista saada. Esimerkiksi Rochdalen uranuurtajat vahvistivat pääomankoron viiteen prosenttiin, jäsenet saivat osan ylijäämästä tekemiensä ostojen suhteen ja heitä kannustettiin säästämään ylijäämäkorkonsa liikkeen tilille (Holyoake 1926, 324). Holyoaken kertomus kuitenkin osoittaa, että jäsenten ostopaikkavalinnoilla oli merkitystä, sillä ilman uskollisia asiakkaita osuuskunnan olisi ollut vaikea selvitä hengissä vaikeina aikoina (ks. Holyoake 1926).

Kolmas periaate erottaa osuuskunnan osakeyhtiöstä ja non-profit organisaatiosta ylijäämäjaon mahdollisuuden perusteella. Osuuskuntien ajatellaan ristiriitaisesti olevan ainoastaan non-profit organisaatioita, vaikka ne voivat voitontavoittelemattomuuden (*non-profitness*) lisäksi jakaa ylijäämää (Levi & Davis 2008). Osuuskunnissa yhdistyy yrityksen ja kansalaisjärjestöjen elementit (Henry, Hänninen, Paksu & Pylkkänen 2014, 11). Osuuskuntien jakama ylijäämä jäsenille toteutetaan tasa-arvoisesti jäsen-ääni periaatteella sekä suhteutettuna henkilön osuuskunnan hyödyntämiseen, mikä luo perusteet osuuskuntien voitontavoittelemattomuudelle (Levi & Davis 2008). Levi ja Davis (2008) korostavat tutkimuksessaan, että osuuskuntien ylijäämäjaon periaatteen vuoksi niiden voitontavoittelemattomuus ei katoa vaan se tekee osuuskunnista myös taloudellisesti kannattavia yrityksiä.

Itsenäisyys ja taloudellinen riippumattomuus oli ensi kertaa neljäntenä periaatteena vuonna 1995, vaikkakin Kansainvälisen osuustoimintaliiton sääntöihin kuului yhtenä osana itsenäisyyteen tähtäävä periaate jo ennen vuotta 1937. Budapestin kongressissa 1904 laadituissa säännöissä yhtenä periaatteena oli, ettei osuuskuntaa tule kääntää instrumentiksi, joka hyödyttää ainoastaan jotain tiettyä tahoa (ICA 1911, 15). Itsenäisyyden ja riippumattomuuden merkitys nostettiin esiin uudelleen uusimmassa päivityksessä.

Böökkin (1992) mukaan aikaisemmin itsenäisyys ymmärrettiin demokratian edellytykseksi, mutta itsenäisyys saa jo aikaisempaa enemmän huomiota. Osuuskuntien itsenäisyyttä ja vakautta tarvitaan, jotta osuuskunta voi tarjota jäsenilleen palveluita ja pitää osuuskuntayhteisön jäsenten hallinnassa (Böök 1992). Neljäs periaate alleviivaa itsenäisyyden säilyttämistä silloinkin, kun osuuskunta tekee sopimuksia ulkopuolisten toimijoiden kanssa (MacPherson 1995). Itsenäisyys on keino varmistaa, että osuuskunta voi palvella jäseniään tänään ja tulevaisuudessa ilman ulkopuolisten tahojen vaikutusta osuuskunnan päämääriin.

Viides, poliittisen ja uskonnollisen neutraaliuden periaate sekä kuudes, käteiskaupan periaate ovat ainoastaan vuoden 1937 periaatteissa (ks. ICA 1964). Käteiskauppa oli uranuurtajien joustamaton käytäntö (Heeb 1944, 52), jota sovellettiin osuuskunnan myymiin ja ostamiin hyödykkeisiin (Potter 1924, 90). Tämä tarkoitti, että velaksi myyntiä eivät hyväksytty (Heeb 1944, 52). Watkins (1990, 61) valaisee, ettei käteiskauppa ollut periaate itsessään vaan tehokkain Rochdalen uranuurtajien kehittämä sovellutus. Käteiskauppa oli osuuskunnalle yksinkertaisin, edullisin ja varmin liiketapa (Watkins 1990, 61).

Rochdalen uranuurtajat arvostivat poliittista ja uskonnollista neutraaliutta (Holyoake 1926, 49). Neutraaliuden merkitys selviämisen kannalta on ollut olennaista varhaisvuosikymmeninä Kansainväliselle osuustoimintaliitolle. Vuonna 1896 poliittisesti neutraaliksi julistautunut liitto selvisi poliittisista eroavaisuuksista neutraaliudellaan sekä sitoutumalla demokratiaan ja rauhaan (ICA 2014). Liitto luopui poliittisen ja uskonnollisen neutraaliuden periaatteesta vuonna 1966, sillä kaikilla osuuskunnan rakenteellisilla tasoilla haluttiin olevan vapaus ottaa huomioon poliittiset kysymykset sekä asenteet, jotka sopivat osuuskunnan olosuhteisiin paikasta ja ajasta riippumatta (ICA 1966). Tästä huolimatta osuustoiminnallinen liiketoimintamuoto ei pidä sisällään uskonnollisia, poliittisia tai muitakaan ideologioita (Nilsson 1996).

Vaikka näistä kahdesta periaatteesta – joiden noudattamatta jättäminen ei ollut este osuustoimintaliiton jäsenyydelle – luovuttiin heti seuraavassa vuoden 1966 päivityksessä, viimeinen, koulutuksen periaate sisällytettiin uudistettuun periaatelistaan viidenneksi periaatteeksi. Periaate, joka tukee tiedollista kehittymistä, on aina kuulunut osuustoimintaliiton periaatteisiin. Koulutusta on pidetty osuustoiminnan olennaisena osana ja se on säilyttänyt tärkeytensä aina 1800-luvulta 1900-luvulle (Robertson 2010, 212). Jäsenien opetustoiminnan taustalla on ollut pyrkimys edistää laajempaa osuustoimintaym-

märrystä (Robertson 2010, 213). Watkinsin (1990, 141) näkemys on, että valistuksen tavoitteena on antaa valmiuksia, jotka tulevat henkilön pysyviksi ominaisuuksiksi. Koulutus on näin ollen osuuskuntaorganisaatioiden elintärkeä elementti (Byrne & McCarthy 2005), jota jo Rochdalen uranuurtajat puolustivat. Heidän tahtotilanaan oli saada sääntöihin mahdollisuus luovuttaa osa voitosta kasvatustarkoituksiin, vaikka säännön rekisteröinnistä kieltäydyttiin useasti (Holyoake 1926, 157).

Komissio piti hyvin tärkeänä vuoden 1966 koulutuksen periaatetta, sillä se mahdollistaa muiden periaatteiden tehokkaan toteuttamisen ja soveltamisen (ICA 1966). Viimeisimmässä periaateuudistuksessa koulutuksen tavoitetta ja kohdeyleisöä tarkennettiin: Osuuskunta kehittyy tarjoamalla osuuskunnassa oleville koulutusta, minkä avulla he voivat kehittää osuuskuntaa (MacPherson 1995). Toiselta näkökulmalta koulutuksen avulla voidaan rakentaa jäsenten sitoutumista (Byrne & McCarthy 2005). Osuuskunta ja sen jäsenet hyötyvät, kun osuuskunta lisää jäseniensä osuustoimintaymmärrystä. Jäsenten kouluttaminen sitouttaa heitä osuuskuntaan, mikä näkyy mahdollisesti jäsenen palveluiden vakaana käyttönä ja opportunismin vähentymisenä. Jäsenten sitoutuessa ja käyttäessä palveluita osuuskunta kehittyy eli voimaantuu yhteistoiminnan kautta. Jäsenten lisäksi osuuskunnille määriteltiin toinen kohdeyleisö vuoden 1995 uudistuksessa. Osuuskunnan tavoitteeksi tuli informoida ulkopuolisia osuuskunnan luonteesta ja hyödyistä (MacPherson 1995).

Yhteenliittyminen on periaatteista kaikkein tärkein, mutta periaatteeksi se tuli vasta 1960-luvulla ”osuuskuntien välinen yhteistoiminta” –nimellä (Watkins 1990, 36) kuudenneksi periaatteeksi. Periaatteen ajatuksena on, että kansainvälisesti ja paikallisesti tehtävä yhteistyö palvelee osuuskunnan jäseniä (ICA 1966; MacPherson 1995). Yhteistoiminnan periaate on kaikkialla osuustoiminnan ideologiasta organisaatioihin (Laurinkari 2004, 64). Jo uranuurtajat tekivät yhteistyötä toisten osuuskuntien kanssa, kun he etsivät ratkaisuja esimerkiksi kuljetukseen ja tukkuostoihin sekä muihin elintärkeisiin kysymyksiin (Watkins 1990, 36).

Davis (1995b) kritisoi, että kuudennesta periaatteesta puuttuu osuuskuntia yhtenäistävä tarkoitus, joka kattaa koko maailman osuustoiminnan. Sen sijaan periaate kannustaa yhteistyöhön, mikä ei Davisin mukaan aina tue osuuskunnan taloudellisia tarpeita. Hän ehdottaa, että osuustoiminnan tarkoituksena olisi yhdistää jäsenet sosiaalisiksi ja taloudelliseksi yhteisöksi, jotta markkinavoimat tasoittuvat ja jäsenet pääsisivät sellaisiin

taloudellisiin ja sosiaalisiin varoihin käsiksi, joihin heillä muuten ei olisi mahdollisuutta (Davis 1995b).

Seitsemäs periaate, joka käsittelee vastuuta toimintaympäristöstä, tuli periaatteeksi viimeisessä uudistuksessa. Jäsenet päättävät tavan, jolla osuuskunnat toimivat yhteisöjensä kestävä kehityksen hyväksi (Henry ym. 2014, 19). Kestävä kehitys on noussut osuustoiminnan uudeksi teemaksi. Osuuskuntien vastuulla on taata, että yhteisöjen kehitys on ekonomisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä (MacPherson 1995). Heinonen (2015, 43) jakaa kestävä kehityksen taloudelliseen, sosiaaliseen ja ekologiseen. Näiden osa-alueiden kehittäminen eteenpäin on ensisijaisen tärkeää kestävä kehityksen toteutumisen kannalta (Heinonen 2015, 43).

Osuustoiminta on tähdännyt uranuurtajien ajoilta saakka kestävään toimintaan ja osuustoiminta on kautta historian taistellut epätasa-arvoa vastaan. Osuuskuntien synty avasi työvälle mahdollisuuden ostaa hyödykkeet aitoina ja kohtuuhintaisina (Gebhard 1914, 3 - 4) sekä turvasi ruuan laadun ja hinnan (Purvis 1986, 205). Lisäksi osuuskunnat ovat edistäneet sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa (ks. Holyoake 1926, 325; Lehto 2011, 4), mikä on huomionarvoinen osa sosiaalisesti kestävä kehitystä (Tuomioja 2015, 24).

Osuuskunnat ovat käyneet aina kauppaa kestävien arvojen mukaan ja nykyisin ne vastaavat kestävä kehityksen kriiseihin laittamalla ihmisen tarpeet toiminnan keskiöön (ICA 2013b, 14). Osuuskunnat haastavat kestävällä toiminnallaan voiton maksimointiin pyrkivät osakeyhtiöt. Nykyisin sijoittajasomisteiset yritykset potevatkin kestävä kehityksen kriisiä taloudellisesti, ympäristöllisesti ja sosiaalisesti (ICA 2013b, 14).

2.3. Osuuskunta

Osuuskunnan tarkoitus on tuottaa taloudellista hyötyä ja arvoa osuuskunnan jäsenille voiton maksimoinnin sijaan (mm. Puusa ym. 2013; Jussila 2007). Ne ovat liian sosiaalisia ollakseen taloudellisesti voittoa tavoittelevia organisaatioita; toisaalta liian liiketaloudellisia, jotta niitä voitaisiin pitää voittoa tavoittelemattomina (Levi & Davis 2008). Osuuskunnat ovat nonprofit-organisaation ja voiton maksimointiin pyrkivän osakeyhtiön välimuoto. Osuuskunnat pystyvät jakamaan ylijäämää yhtä aikaa, kun ovat nonprofit organisaatiota (Levi & Davis 2008).

Osuuskuntien tavoitteena on aina ollut tuoda ihmisten saataville palveluja ja tuotteita ilman hyväksikäyttöä (ICA 2013b, 14). Levi ja Davis (2008) esittävät erilaisen näkökulman kiteyttämällä, että osuuskunnat ovat kuin kauheita lapsia (*enfants terribles*), jotka vahingoittavat taloudellisia hyvin rakennettuja malleja. Osuuskunnat ovat tasapainottamassa markkinavoimia rikkomalla sisäänrakennettuja malleja muista poikkeavalla erilaisuudellaan.

Schaars (1971) ehdottaa, että osuustoiminnan peruseriaatteen erottavat osuuskunnat muista yrityksistä ja niiden avulla voidaan tunnistaa osuustoiminnalliset yritykset. Nämä kolme peruseriaatetta ovat demokraattinen hallinto, kustannusperusteinen liiketoiminta (*cost of doing business*) sekä rajoitettu osuusmaksun korko pääomalle tai palautus (Schaars 1971). Toisin sanoen yritysmuoto ei määritä yrityksen osuustoiminnallisuutta. Ei-osuustoiminnalliset organisaatiot voivat olla osuustoiminnallisia (Laakkonen & Laurinkari 1995, 43), jolloin osuustoiminnan periaatteiden noudattaminen määrittelee yrityksen osuustoiminnallisuuden.

Näin ollen yrityksen osuustoiminnallisuus voidaan päätellä ainoastaan siitä, noudattaako yritys osuustoiminnan periaatteita (Troberg 2014, 38). Esimerkiksi Goel (2012) osoittaa monien osuustoiminnan arvojen ja periaatteiden löytyvän epäsuorasti perheyriyksissä. Tilanne on haastava silloin, kun osuuskunnan palveluja käyttävä asiakas haluaa liittyä osuustoiminnallisen osuuskuntaan, mikäli osuuskunta ei tuo selvästi esiin osuustoiminnallista suuntautumistaan.

2.4. Yhteenveto

Osuustoiminta on jäsenten määrittelemää yhteistoimintaa, joka edistää yhteistä hyvää ja hyvinvointia. Voiton maksimoinnin sijaan osuustoiminnassa tavoitellaan taloudellista hyötyä ilman riistoa. Osuustoiminta liitetään kiinteästi osuuskuntiin, mutta huomionarvoista on, että osuuskunnat voivat olla myös osuustoimintaa harjoittamattomia.

Osuuskuntien osuustoiminnallisuutta voidaan tarkastella periaatteiden avulla. Osuustoiminnan arvot ja periaatteet antavat osuuskunnille niiden ainutlaatuisen luonteen, mikäli nämä ovat havaittavissa osuuskunnissa. Osuuskunta voi olla ainoastaan yritysmuoto, josta osuustoiminnallisuus puuttuu, joten yritysmuoto ei automaattisesti määritä osuustoiminnallisuutta.

Kansainvälinen osuustoimintaliitto julkaisi päivitettyjen periaatteiden lisäksi osuustoiminnan arvot vuoden 1995 kannanotossaan, mutta osuustoiminnan arvojen tarkempi määrittäminen puuttui. Vaikka arvot julkaistiin vasta kymmenen vuotta sitten, osuustoiminnan arvopohja on tästä huolimatta ollut osuustoiminnassa pitkään. Jo uranuurtajilla oli arvoja, joihin he pyrkivät yhteistoimin toimintaperiaatteiden avulla.

Osuustoiminnan arvot ovat kuin tavoitteita, jotka pyritään saavuttamaan periaatteita soveltamalla. Osuustoiminnan arvopohja kannustaa aktiiviseen ja arvostavaan yhteistoimintaan, jossa jokainen hyötyy toimiessaan rehellisessä yhteistyössä muiden kanssa. Osuustoimintaliitto jakaa arvot eettisiin arvoihin ja perusarvoihin. Eettisiin arvoihin kuuluvat rehellisyys, avoimuus, yhteiskunnallinen vastuu ja muista ihmisistä välittäminen. Nämä kuuluvat arvoihin, jotka voidaan löytää erityisesti osuuskunnista, mutta ovat läsnä kaikenlaisista organisaatioissa (MacPherson 1995). Eettiset arvot kohdistuvat ympäröivään yhteiskuntaan ja jäseniin (Troberg 2014, 35-36). Perusarvoihin kuuluvat omaisuus, omavastuu, demokratia, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus. Perusarvot kohdistuvat jäsenten hyvinvointiin ja heidän välisiin suhteisiin (Troberg 2014, 35-36).

Uranuurtajilla oli useiden toimintaperiaatteiden taustalla arvopohja. Periaatteet ohjasivat uranuurtajien toimintaa kohti arvojen toteutumista. Nykyisinkin periaatteet voidaan löytää ainoastaan yrityksen toiminnasta, kun taas arvot ovat osuuskunnan jäsenien ominaisuuksina.

Osuustoiminnan arvot ja periaatteet ovat muotoutuneet nykyiseen muotoonsa reilun sadanviidenkymmenen vuoden aikana. Kansainvälisen osuustoimintaliiton periaatteet ovat kehittyneet ja syventyneet, mutta samaan aikaan niistä on tullut yleismaailmallisia. Osuustoiminnan historia avaa periaatteiden syvällisemmän merkityksen sekä osuustoiminnan arvopohjan.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus on luonteeltaan kvantitatiivinen tapaustutkimus, jossa hyödynnetään empiiristä aineistoa. Aineiston kyselylomakkeen on suunnitellut “Osuustoiminnan tunnettuus ja houkuttelevuus yrittäjyysvaihtoehtona” –hankkeen ohjausryhmä, joka on käyttänyt mittariston rakentamisen taustalla Kansainvälisen osuustoimintaliiton asettamia periaatteita (Puusa 2015). Kyselylomake sisälsi yhteensä 28 väittämää koskien periaatteiden esiintymistä PKO:n toiminnassa (Puusa & Hokkila 2014, 142).

Osuustoiminnan periaatteita mitataan tässä tutkimuksessa epäsuorasti väittämien avulla. Väittämät ovat keino mitata osuustoiminnan abstrakteja periaatteita, joita on mahdotonta mitata suoraan. Monesti ihmistieteissä tutkittavaa ilmiötä voidaan mitata ainoastaan epäsuorasti (Erätuuli, Leino ja Yli-Luoma 1994, 37).

Kvantitatiivisissa tutkimuksissa voidaan käyttää hypoteesia eli hyvin perusteltua oletamuslausetta, mutta hypoteesin muodostaminen ei ole aina järkevää. Hypoteesi on Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 154) mukaan sivistynyt veikkaus oletettavista syistä, eroista tai suhteista. Vertailevissa ja selittävissä kvantitatiivisissa tutkimuksissa hypoteesin asettaminen on ominaista; kun taas kartoittavissa ja kuvailevissa tutkimuksissa ei niitä aseteta (Vilkkä 2007, 24). Hypoteesia voidaan käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa varhaisemmat tutkimukset on toteutettu puutteellisesti yleistyksen näkökulmasta (Erätuuli ym. 1994, 33).

Hypoteesin perustelut usein löytyvät aikaisemmista tutkimuksista, teoriasta tai teoreettisista malleista (Hirsjärvi ym. 2007, 154). Silloin, kun aikaisempaa tutkimusta ei ole, on järkevämpää olla asettamatta hypoteeseja (Metsämuuronen 2011, 436). Osuustoiminnan periaatteiden toteutumisesta ei tiettävästi ole tehty aikaisempaa tutkimusta, jota voisi hyödyntää hypoteesin muodostamisessa. Varhaisista osuustoiminnan kirjoistakaan ei tiettävästi ole löydettävissä teoreettista mallia.

3.1. Mittarin rakentaminen

Mittarilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa testipatteristoa, joka on rakennettu suuremmasta mittaristosta. Metsämuuronen (2011, 67) mukaan mittarin tarkoituksena on tuottaa tietoa tutkimuksen kohteena olevalta alueelta. Tällöin tarkoitetaan useimmiten mit-

tavälinettä, yksittäistä testiä tai osamittaria, joka on tehty suuremmasta mittaristosta (Metsämuuronen 2011, 67).

Kyselylomake selvittää vastaajien mielipiteitä väittämällä sellaisen mittariston avulla, joka ei ole vakiintunut. Väittämissä käytetään viisiportaista Likert-asteikkoa, jossa vastausvaihtoehtojen ääripäät ovat ”täysin erimieltä” - ”täysin samaa mieltä”. Likert-asteikon tavoitteena on mitata henkilön subjektiivista tuntemusta, joka vastaa enemmän tai vähemmän mielipidettä (Metsämuuronen 2011, 110).

Viisiportainen Likertin asteikko on klassisin asteikko, mutta sitä pidetään virheellisesti välimatka-asteikollisena (Metsämuuronen 2011, 110). Väittämissä käytetty Likertin asteikko on ordinaali- eli järjestysasteikollinen ennen summaamista. Likertin asteikolla mitatuista väittämistä saadaan summaamisen avulla intervalliasteikollisia. Likertin asteikko on hyvä järjestysasteikko, sillä sen perusteella muodostettu summamuuttuja on mahdollista katsoa intervalliasteikolliseksi muuttujaksi (Metsämuuronen 2011, 943). Summamuuttujien avulla kuvataan latentteja eli näkymättömiä muuttujia, jotka tässä tutkimuksessa ovat moniulotteiset osuustoiminnan periaatteet.

Aineistossa osuustoiminnan arvot ja periaatteet on konkretisoitu väittämiksi. Tyypillisesti kyselytutkimuksessa tutkittavat kohteet ovat abstrakteja, jotka on muotoiltava ymmärrettäväksi ja mitattavaksi (Vehkalahti 2008, 18). Mittariston selkeyttämisen vuoksi osuustoiminnan periaatteita kuvaavat väittämät (n= 50) ryhmiteltiin osioanalyysia varten periaatteittain. Jokainen väittämä peilattiin Kansainvälisen osuustoimintaliiton periaatteita vasten, jonka jälkeen väittämä sijoitettiin siihen periaatteeseen, jota väittämä kuvasi parhaiten (ks. LIITE 1).

Aineistossa oli joitain käännettyjä väittämiä. Usein mittaristossa käytetään osioita, jotka ovat negatiivisesti ilmaistuja, tällöin vastaajan tulee miettiä asia uudelleen (Hartley 2013). Metsämuuronen (2011, 112) mukaan tarkoituksena on määrittää, onko vastaaja ollut yhtäpitävä antamissaan vastauksissa. Luotettavuuden mittarina toimii tässä tapauksessa korrelaatio näiden kahden muuttujan välillä (Metsämuuronen 2011, 112).

3.1.1. Mittarin sisäinen konsistenssi ja summamuuttujan rakentaminen

Mittauksen luotettavuus voidaan jakaa reliabiliteettiin ja valideettiin (Vehkalahti 2008, 40). Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 231) määrittelevät reliaabeliuden tarkoittavan

tutkimuksen tai mittauksen kykyä antaa tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. Mitä vähemmän sattuma vaikuttaa tuloksiin, sitä luotettavampi tutkimus on (Valli 2015 139). Tässä tutkimuksessa mittarin reliabiliteettia tarkasteltiin mittarin sisäisen konsistenssin kautta. Reliabiliteetti on periaatteessa mahdollista laskea kolmella eri tavalla: rinnakkaismittauksella, toistomittauksella tai mittarin sisäisen yhtenäisyyden, konsistenssin kautta (Metsämuuronen 2011, 75).

Pidemmästä mittaristosta rakennetun osamittariston sisäistä konsistenssia tarkasteltiin osioanalyysissä Cronbachin alfan avulla yhdessä korrelaatiomatriisin kanssa. Osioanalyysissä tarkoituksena on selvittää osioiden yhteenkuuluvuutta niiden välisten korrelaatioiden avulla ja yhdenmukaisuutta arvioida Cronbachin alfan indeksin avulla (Erä-tuuli ym. 1994, 48). Mittari, jossa on useampi indikaattori on sitä yhdenmukaisempi, mitä paremmin indikaattorit korreloivat otoksessa (Ketokivi 2015, 103). Toisin sanoen mitä paremmin väittämät korreloivat keskenään sitä yhdenmukaisempi indikaattori eli summamuuttuja on.

Cronbachin alfa on keskiarvo reliabiliteettikertoimista, jotka saadaan läpikäymällä kaikki mahdolliset osien kombinaatiot, kun ne jaetaan kahteen puolikkaan testiin (Gliem & Gliem 2003). Cronbachin alfaa on kritisoitu voimakkaasti, mutta tästä huolimatta se kuuluu yhdeksi hyödynnettyimmistä reliabiliteetin mitoista (Metsämuuronen 2011, 544). Luotettavuutta ovat kritisoineet muun muassa Tarkkonen & Vehkalahti (2005), jotka osoittavat tutkimuksessaan hyvin tunnetun Cronbachin alfa olevan rajoittunut erikoistapauksissa.

Cronbachin alfa mittaa luotettavuutta arvoilla 0 – 1, joista alimmat hyväksyttävät arvot ovat 0,6 - 0,7 välillä (Hair, Black, Babin & Anderson 2010, 92). Koska osioiden tulisi korreloida keskenään ja vaikuttaa samansuuntaisesti (Metsämuuronen 2011, 547), mittaristossa olevat negatiiviset osiot käännettiin. Perusidea kääntämisessä on koodata osio uudelleen siten, että pistemäärät ovat yhdenmukaiset muiden osioiden kanssa (Metsämuuronen 2011, 541). Käytännössä Likertin asteikon arvot käännettiin siten, että esimerkiksi arvosta yksi tuli arvo viisi ja arvosta kaksi tuli neljä.

Osioanalyysissä väittämät, joiden väliset korrelaatiot jäivät alle 0,30 jätettiin summamuuttujan ulkopuolelle ilmiön heikon selittävyyden vuoksi ennen outliereiden arviointia. Metsämuuronen (2011, 371) mukaan suurempia kuin 0,8 korrelaatiokertoimen arvoja on ihmistieteissä harvoin, joten arvoa 0,8 - 1 voidaan kuvailla erittäin korkeaksi, vä-

lillä 0,60 - 0,80 olevaa arvoa korkeaksi ja välillä 0,40 - 0,60 olevaa arvoa kohtuulliseksi. Hän esittää toiseksi tavaksi selvittää korrelaation hyvyyttä laskemalla korrelaatiokertoimen neliö (r_{xy}^2) eli selitysosuus. Korrelaatiokertoimen arvon ollessa 0,30 on selityssaste (r^2) 0,09, mikä tarkoittaa muuttujien selittävän toisistaan yhdeksän prosenttia, jolloin 91 prosenttia jää selittymättä (Metsämuuronen 2011, 446). Hair ym. (2010, 125) esittää nyrkkisäännöksi, että osioiden välisten korrelaatioiden tulisi olla suurempia kuin 0,30.

Väittämistä, jotka olivat riittävän konsistentteja keskenään eli osioiden väliset korrelaatiot ylittivät 0,30, muodostettiin ensimmäinen summamuuttuja. Summamuuttujien alfan arvot arvioitiin riittäviksi (ks. Taulukko 1), kun heikosti keskenään korreloivat osiot oli poistettu. Osioiden summan avulla on tarkoituksena mitata näkymätöntä eli latenttia muuttujaa (Metsämuuronen 2011, 540). Koska osuustoiminnan periaatteet ovat hyvin yleismaailmallisia, voidaan niitä pyrkiä mittaamaan summamuuttujan avulla. Käytännössä periaatteiden yleismaailmallisuus näkyi haasteena rakentaa summamuuttuja, jossa väittämät selittäisivät toisistaan riittävästi. Useita väittämiä jouduttiin jättämään summamuuttujan ulkopuolelle heikon keskinäisen korrelaation vuoksi.

Taulukko 1: Cronbachin alfan arvot summamuuttujittain ennen outlierien arviointia.

Summamuuttuja	Väittämien määrä	N	Cronbachin alfa
1. periaate	3	1075	0,613
2. periaate	4	1075	0,697
3. periaate	6	1075	0,784
4. periaate	3	1075	0,717
5. periaate	4	1075	0,764
6. periaate	3	1075	0,753
7. periaate	8	1075	0,902

3.1.2. Aineiston normaalius ja outlierien arviointi

Aineiston normaalijakautuneisuus on useiden analysointimenetelmien perusvaatimus, joten normaalijakautuneisuutta arvioidaan Kolmogorov-Smirnovin testin avulla sekä graafisesti. Ennen outlierien arviointia Kolmogorov-Smirnovin testi hylkäsi jokaisen summamuuttujan kohdalla normaaliolettamuksen. Kun havaintoja on paljon, Kolmogorov-

rov-Smirnovin testi antaa herkästi negatiivisen tuloksen (Metsämuuronen 2011, 645; Nummenmaa 2009, 155), minkä vuoksi normaalijakautuneisuutta arvioidaan lisäksi graafisesti. Graafinen tarkastelu kvantiilikuvioiden ja histogrammien avulla osoitti, että normaalius toteutuu osittain ennen outlierien arviointia.

Ensimmäisen normaaliustarkastelun jälkeen selvitettiin ja arvioitiin normaalijakaumaan vaikuttavat poikkeavat havainnot eli outlierit. Outlierit ovat havaintoja, joilla on ainutlaatuinen yhdistelmä ominaisuuksia, jotka ovat selvästi erilaisia kuin muut havainnoista (Hair ym. 2010, 64). Niiden oletetaan olevan muodostuneen eri mekanismeilla kuin muu data (Han, Kamber & Pei 2011, 544)

Outliereiden arvioinnissa hyödynnettiin summamuuttujien standardointia. Robsonin (2002, 413) eräs paljon käytetyistä aineiston manipulointitavoista on aineiston standardisointi. Tarkastelun helpottamiseksi aineisto usein käännetään standardoiduiksi arvoiksi (*standard scores*), jolloin keskiarvoksi tulee nolla ja keskihajonnaksi yksi (Hair ym. 2010, 66). Standardisoidun jakauman etu on, että sitä on helpompi vertailla ja joissain tilanteissa yhdistää toisin kuin standardisoimatonta (Robson 2002, 413).

Summamuuttujien standardoinnin jälkeen outliereita arvioitiin graafisesti histogrammin sekä numeraalisten arvojen avulla. Aineiston ollessa suurehko käytettiin keskihajonnan kynnysarvona kolmea ääriarvojen tarkastelussa. Pienissä alle kahdeksankymmenen aineistokooissa kynnys arvo on 2.5 tai suurempi, kun taas suurissa aineistokooissa kynnysarvoa voidaan kohottaa neljään saakka (Hair ym. 2010, 67).

Tarkempi tarkastelu osoitti outlierien pääosin poikkeavan yleisestä mielipiteestä negatiivisen suuntaan, joten ääriarvojen tarkastelu omana erityistapauksenaan voi antaa hieman erilaisen näkemyksen periaatteiden toteutumisesta. Summamuuttujien ääriarvojen yläraja vaihteli -4,13 - -7,26 välillä (ks. Taulukko 2). Metsämuuronen (2011, 642) suosittelee tarkastelemaan outliereita omana erityistapauksenaan, joiden poisjättäminen analyysistä on suositeltavaa. Outliereiden poistot paransivat summamuuttujien normaaliutta, heikensivät yleisesti korrelaatioita sekä poikkesivat yleisestä mielipiteestä negatiiviseen suuntaan, minkä vuoksi outliereita tarkasteltiin omana erityistapauksenaan. Hyödylliset outlierit voivat ennustaa populaation piirteitä, jotka eivät ole löydettävissä tavanomaisessa analyysissä (Hair ym. 2010, 65).

Taulukko 2. Outlierit summamuuttujittain

Summamuuttuja	Outliereiden lukumäärä	Väittämien määrä N	Aineiston koko ilman outliereita	Cronbachin alfa
1. periaate	18	3	1057	0,472
2. periaate	10	4	1065	0,657
3. periaate	12	6	1063	0,749
4. periaate	5	3	1070	0,701
5. periaate	14	3	1061	0,713
6. periaate	6	3	1069	0,731
7. periaate	21	7	1054	0,889

Ensimmäisen periaatteen kohdalla outliereiden poiston seurauksena osioiden väliset korrelaatiot heikkenivät alle 0,3, mikä näkyi lisäksi Cronbachin alfan arvon laskuna. Metsämuurosen (2012, 641) mukaan outlierit voivat aiheuttaa huomattavankin korrelaation, vaikkei korrelaatiota todellisuudessa ole. Tämän vuoksi ensimmäinen periaate jätettiin analysoinnin ulkopuolelle, sillä tulosten luotettavuudesta ei voi varmistua.

Toisen periaatteen “PKO:ssa päätösvaltaa käyttää jäsenten muodostama hallinto” –väittämä sisällytettiin summamuuttujaan, vaikka joidenkin osioiden keskinäinen korrelaatio (0,26 - 0,33) jäi alle 0,30 arvon. Korrelaation ollessa 0,26 selitysosuus on 6,70 prosenttia. Väittämä tukee summamuuttujaa mittaamalla jäsenhallinnon toteutumista, sillä näkökulmaa ei ole löydetty muista väittämistä. Vaikka informaatiota olisi vähän, oleelliset osiot tulee pitää mittarissa (Metsämuuronen 2011, 147). Näin ollen kaikissa periaatteissa olennaiset osiot sisällytettiin mittariin, sillä Cronbachin alfan arvo säilyi riittävän korkeana.

Kolmannen summamuuttujan “osuuskunnassa toteutuu periaate ’mitä enemmän käytät, sitä enemmän hyödyt’” –väittämän korrelaatiot olivat välillä 2,60 - 3,57. Vaikka väittämä korreloi heikommin joidenkin osioiden kanssa, väittämä kuvastaa hyvin osuustoiminnan pyrkimyksiä hyödyttää niitä jäseniä, jotka osuuskuntaa käyttävät. Väittämän mitatessa konkreettisella tasolla sitä, hyötyvätkö ahkerasti osuuskunnan palveluita käyttävät jäsenet osuuskunnastaan, väittämä sisällytetään summamuuttujaan. Lisäksi “osuuskunnassa jäseniä kohdellaan oikeudenmukaisesti” –väittämän ja “osuuskunnan toiminta perustuu jokaisen jäsenen sille antamaan panokseen” –väittämän keskinäisen korrelaation ollessa 0,28 selitysosuus jää kahdeksaan prosenttiin. Ensimmäinen väittämistä mittaa oikeudenmukaisuuden toteutumista osuuskunnassa. Oikeudenmukaisuuden arvo näkyy parhaiten kolmannen periaatteen ylijäämän jaossa, sillä ylijäämä tulisi jakaa

jäsenille heidän käyttämiensä palveluiden suhteessa. Jotta summamuuttuja ottaa huomioon oikeudenmukaisuus näkökulman, oikeudenmukaisuuden toteutumista mittaava väittämä sisällytettiin summamuuttujaan. Jälkimmäinen väittämistä mittaa hyvin yleisellä tasolla perustuuko osuuskunnan toiminta jäsenen antamaan panostukseen. Koska jäsenet ovat osuuskunnan kaiken toiminnan ydin ja voimavara, on tärkeää mitata näkevätkö jäsenet toimintansa vaikutuksen. Näin ollen toisen ja kolmannen periaatteen summamuuttujiin sisällytettiin kaikki aikaisemmat osiot, jotta periaatteiden toteutumista voidaan mitata oleellisilta näkökulmilta. Lisäksi neljännen ja kuudennen periaatteen kohdalla jokainen väittämä voitiin sisällyttää analysoitavaan summamuuttujaan, sillä outliereiden poistot laskivat vain vähän korrelaatioita sekä Cronbachin alfan arvoa.

Viidenteen periaatteeseen kuului yksi käänteinen väittämä, mikä aiheutti haasteita summamuuttujan rakentamisessa. Käänteinen ”osuuskunnan päätöksenteosta ja sen perusteista ei kerrota avoimesti” -väittämä korreloi heikosti (0,26) ”osuuskunta kouluttaa jäseniään, henkilöstöään ja hallinnon edustajia varmistaakseen, että heillä on tarpeelliset tiedot ja taidot hoitaa tehtäväänsä hyvin” -väittämän kanssa. Metsämuurosen (2011, 113) näkemys on, että vastausdynamiikka on erilainen käännettyissä osioissa kuin positiivisissa. Hän jatkaa, ettei käännettyjen osioiden korrelaatio mittarin summaan ole aivan yhtä hyvä verrattuna positiivisiin osioihin (Metsämuuronen 2011, 113). Käänteinen väittämä jätettiin summamuuttujan ulkopuolelle, sillä väittämän vastausdynamiikka voi olla erilainen muihin väittämiin verrattuna ja väittämän vastapari on sisällytetty jo mittariin paremman korrelaation ansiosta. Samoin seitsemännen periaatteen kohdalla väittämä ”PKO ajaa omaa etuaan muista piittaamatta” jätettiin heikon korrelaation (2,91) sekä mahdollisen erilaisen vastausdynamiikan vuoksi summamuuttujan ulkopuolelle.

Ensimmäiselle periaatteelle ei pystytty rakentamaan luotettavaa summamuuttujaa, minkä vuoksi ensimmäisen periaatteen toteutumisen arviointi jätetään analyysin ulkopuolelle. Muita periaatteita tarkastellaan summamuuttujien avulla, joka sisältää kolmesta seitsemään väittämää. Summamuuttujien väittämät kartoittavat periaatteiden toteutumista yleisesti eri näkökulmista sekä osittain hyvin konkreettisesti (ks. LIITE 2). Outliereiden arvioinnin jälkeen jäljelle jääneistä osioista muodostettiin uusi korjattu summamuuttuja ilman standardointia.

3.1.3. Summamuuttujien luotettavuus validiteetin näkökulmasta

Seuraavaksi mittauksen luotettavuutta tarkastellaan validiteetin näkökulmasta. Validiteetissa on laajemmin kyse siitä, mittaako mittari sitä, mitä sen oletetaan mittaavan kontekstissa, johon se on sovellettu (Tarkkonen & Vehkalahti 2005). Metsämuurosen mukaan (2011, 65) validiteetti monesti jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisessä validiteetissa tutkimuksen oma luotettavuus on tarkastelussa (Metsämuuronen 2011, 65). Sisällön validiudessa tarkastellaan kattavatko käsitteet tarpeeksi laajasti kyseessä olevan ilmiön sekä ovatko käsitteet yhtenevät teorian kanssa ja oikein operationalisoidut (Metsämuuronen 2011, 74). Sen sijaan ulkoinen validiteetti selvittää, onko tutkimus yleistettävissä ja mikäli on, niin mihin ryhmiin (Metsämuuronen 2011, 65).

Tutkimuksessa käytettävä mittaristo mittaa väittämien avulla kuuden osuustoiminnan periaatteen toteutumista osuuskunnassa. Väittämät on muotoiltu hyvin jäsenlähtöisesti, mikä tekee niistä vastaajalle helposti ymmärrettäviä. Summamuuttujien väittämät selvittävät osuustoiminnan periaatteiden toteutumista yleisellä tasolla ja osittain hyvin konkreettisesti.

Toisen, demokraattisen jäsenhallinnon periaatteen summamuuttuja tarkastelee demokraattisen jäsenhallinnon toteutumista yhtäläisen äänioikeuden, jäsenten demokraattisten vaikuttamismahdollisuuksien sekä jäsenhallinnon toteutumisen kannalta. Summamuuttuja kuvaa yleisellä tasolla toisen periaatteen tärkeimpiä demokratian ulottuvuuksia jäsenen näkökulmasta. Esimerkiksi ”osuuskunnassa jokaisella jäsenellä on yksi ääni” – väittämä mittaa konkreettisesti, toteutuuko demokratia jäsenen näkökulmasta, sillä jäsen-ääni periaate ja tasa-arvoinen mahdollisuus vaikuttaa on pitkään ollut ydinperiaatteita osuustoiminnassa (vrt. Kuvio 3).

Kolmas, jäsenten taloudellisen osallistumisen periaate mittaa periaatteen toteutumista kuuden väittämän avulla. Väittämät kartoittavat, toteutuuko osuuskunnassa jäsenten oikeudenmukainen palkitseminen ja kohtelu sekä ensisijaisesti yhteisen hyvän tuottaminen. Lisäksi periaate selvittää palveleeko osuuskunnan pääoma tavoitteita, perustuuko osuuskunnan toiminta jäsenen tuomaan panokseen ja hyötyvätkö jäsenet samassa suhteessa kuin palveluja käyttävät. Yksinkertaistettuna kolmas periaate tarkastelee palveleeko osuuskunta jäseniään ja tuleeko jäsenten panos osuuskunnan voimavaraksi.

Neljannen, itsenäisyyden ja riippumattomuuden periaatteen toteutumista kartoitetaan kolmen väittämän avulla. Näkökulmia ovat ulkopuolisten tahojen vaikutusmahdollisuudet, jäsenten yhteenliittymän toteutuminen ja päätösten tekeminen jäsenten tarpeiden pohjalta. Osuuskunnan tulisi olla itsenäinen ja riippumaton, mikä tarkoittaa, ettei ulkopuoliset tahot pysty vaikuttamaan osuuskunnan toimintaan ja päätökset tehdään jäsenten tarpeiden pohjalta. Toisin sanoen jäsen on toiminnan keskiössä, eikä osuuskunta ole pääasiallisesti pääomien yhteenliittymä.

Viidennen, koulutuksen, oppimisen ja viestinnän periaatteen summamuuttuja mittaa periaatteen toteutumista osuuskunnan vuorovaikutuksen, tiedon jakamisen sekä koulutuksen näkökulmista. Summamuuttujan heikkoutena on, ettei mittaukseen ollut mahdollista löytää väittämää, joka mittaisi kehittääkö jäsenen koulutus osuuskuntaa. Toisaalta esimerkiksi kolmannen, jäsenen taloudellista osallistumista korostavan periaatteen toteutumisen kautta voidaan mitata tuleeko jäsenen koulutus osuuskunnan hyödyksi.

Kuudennen, osuuskuntien keskinäisen yhteistyön periaatteen summamuuttujan väittämät selvittävät jäsenten mielipidettä siihen, tuoko osuuskunta suuryrityksen edut jäsenelle, palveleeko alueellinen yhteistyö jäsenistöä ja onko jäsenistön etu osuuskunnan toiminnan keskeisin tavoite. Yhteistyö on osuuskunnille tärkeää, mutta yhteistyön tulee palvella osuuskunnan jäseniä. Summamuuttuja selvittää, keskinäisen yhteistyön periaatteen toteutumista jäsenen saaman hyödyn kautta.

Seitsemäs, toimintaympäristövastuun periaate kuuluu tuoreimpiin Kansainvälisen osuustoimintaliiton julkaisemiin periaatteisiin, sillä periaate julkaistiin vuoden 1995 kannanotossa. Seitsemättä periaatetta selvitetään summamuuttujassa kestävän toiminnan kautta. Kestävän kehityksen näkökulmia ovat muista välittäminen, alueen elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen, luonto- ja ympäristövastuun kantaminen sekä yleisesti laaja toiminta kestävän kehityksen hyväksi.

Ulkoisen validiteetin näkökulmasta arvioituna tutkimustulos on heikosti yleistettävissä, sillä tutkimuksen kohteena on vain yksi suomalainen osuuskunta. Sen sijaan tutkimuksessa käytettyä vasta kehitteillä olevaa mittaristoa on mahdollista hyödyntää ja jatkokehittää osuustoiminnallisuutta mitattaessa jäsenen näkökulmasta, sillä väittämät nojaavat osuustoiminnan universaaleihin periaatteisiin. Väittämien vahvuus on, että ne on muotoiltu selkeiksi ja jäsenlähtöisesti.

3.2. Aineiston analyysimenetelmät

Aineiston analyysimenetelmät voidaan jakaa parametrisiin ja ei-parametrisiin (*parametrittomiin*) menetelmiin. Aineistoa analysoitiin parametristen menetelmien avulla, sillä ne sopivat suurille aineistoko'ille herkkyyteensä vuoksi. Parametriset menetelmät ha-
vaitsevat aineistossa olevia ilmiöitä herkemmin (Nummenmaa 2009, 152).

Summamuuttujien normaalius arvioitiin ja varmistettiin mittarin rakentamisvaiheessa. Parametrisia testejä käytettäessä normaalijakautuneisuuden lisäksi toinen perusvaatimus on, että mittaus on suoritettu ainakin välimatka-asteikolla (Nummenmaa 2009, 154). Summamuuttujissa käytetyt väittämät ovat Likertin asteikollisia muuttujia, jotka on mitattu intervalliasteikkoa epätarkemmalla ordinaaliasteikolla. Likertin asteikon perusteella muodostettu summamuuttuja on kuitenkin mahdollista katsoa intervalliasteikolliseksi muuttujaksi (Metsämuuronen 2011, 943). Näin ollen välimatka-asteikkovaatimus toteutuu, sillä väittämistä muodostetut summanmuuttujat voidaan luokitella intervalliasteikollisiksi muuttujiksi.

Analysoitaessa ikäryhmien vaikutuksia riippuvaan summamuuttujaan käytetään yksisuuntaista varianssianalyysiä (ANOVA). Yksiulotteisia tekniikoita, joilla voidaan analysoida ryhmien välisiä eroja ovat kahdelle ryhmälle soveltuva t-testi sekä varianssianalyysi (Hair ym. 2010, 443). Koska ikäryhmiä on useampi kuin kaksi, on luotettavampaa käyttää analyysissä t-testin sijasta yksisuuntaista varianssianalyysiä. Varianssianalyysi on melko yksinkertainen ja suhteellisen voimakas tapa tutkia tilastollista riippumattomuutta tai yhteyttä (Nummenmaa 2009, 184). Se on keino tutkia, löytyykö tilastollisesti merkittäviä eroja keskiarvoissa kahden ryhmän välillä (Metsämuuronen 2011, 781). Tutkimuksessa selvitetään varianssianalyysin avulla, onko ikäryhmien välillä mielipiteissä tilastollisesti merkitseviä eroja. Varianssianalyysissä ideana on verrata keskiarvoja ryhmien välillä niin, että otetaan huomioon jokaiseen keskiarvoon liittyvä virhe (Metsämuuronen 2011, 781).

Tämän tutkimuksen yksisuuntaisessa varianssianalyysissä summamuuttujat ovat riippuvia muuttujia ja ikä riippumaton muuttuja. Riippumattoma muuttujaa voidaan nimittää tekijäksi, joka voi olla mikä tahansa tutkittavat eri luokkiin jakava muuttuja, jonka epäillään vaikuttavan mittaustulosten vaihteluun (Nummenmaa 2009, 185). Tässä tutkimuksessa riippumaton muuttuja on tutkimuksessa vastaajien ikä, jonka epäillään vaikuttavan summamuuttujien eli periaatteiden mittaustulosten vaihteluun.

Varianssianalyysia varten intervalliasteikollinen ikämuuttuja luokitellaan kuuteen luokkaan. Ensimmäistä ja viimeistä luokkaa pidennetään, jotta luokkien koot eivät jäisi kovin pieniksi. Ensimmäinen ja viimeinen luokka muodostetaan siten, ettei näiden luokkien prosenttiosuudet ylitä niitä lyhyempien tasavälisten luokkien prosenttiosuuksia. Toisin sanoen pidennettyjen luokkien prosenttiosuudet ovat pienempiä kuin muiden luokkien prosenttiosuudet (ks. Taulukko 3).

Taulukko 3: Luokkien prosenttiosuudet ikäryhmittäin.

Ikäryhmät	Frekvenssi	Luokan prosenttiosuus
alle 29	103	9,6
30 - 39	144	13,4
40 - 49	176	16,4
50 - 59	292	27,2
60 - 69	255	23,7
70 +	105	9,8
Yhteensä	1075	100

Varianssianalyysin oletuksiin kuuluu, että ryhmien varianssit ovat yhtäsuuret (Metsämuuronen 2011, 783), minkä vuoksi varianssien yhtäsuuruus selvitetään Levenen testillä. Levenen testin arvon ollessa suurempi kuin 0.05, voidaan olettaa varianssien olevan homogeneisia (Kinnear & Gray 2004, 177). Vaikka tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ilmenisi varianssien yhtäsuuruustestissä, F-testi on yhtäsuuruuden rikkoutumisesta huolimatta robusti (Metsämuuronen 2011, 796).

Varianssianalyysissa tutkitaan, löytyykö tilastollisesti merkittäviä eroja keskiarvoissa kahden ryhmän väliltä (Metsämuuronen 2011, 781). Testaamiseen käytetään nollahypoteesia eli perusoletus on, ettei tilastollisesti merkitsevää eroa ole ryhmien välillä. Nollahypoteesi hylätään p-arvon ollessa 0,05 tai pienempi, jolloin keskiarvojen eroavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (Metsämuuronen 2011, 788). Mikäli p-arvo on yli 0,05 nollahypoteesi jää voimaan, jolloin ryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa. Yksisuuntaisessa varianssia nollahypoteesin paikkansapitävyyttä arvioitiin F-testin avulla. Testi ilmaisee, onko ryhmien välillä tilastollisesti merkitsevää eroa, mutta testi ei kerro ryhmiä, joiden välillä ero on (Metsämuuronen 2011, 817). Tämän vuoksi F-testin jatkoanalysoinnissa käytetään Bonferroni-kerrointa, joka auttaa selvittämään, missä ikäryhmissä esiintyy tilastollisesti merkitseviä eroja mielipiteissä.

Eetan neliön eli efektikoon avulla lasketaan, kuinka suuren osan ikä selittää mielipiteestä. Eetan neliön, η^2 avulla pystytään arvioimaan vaikutuksen suuruutta silloin, kun tilastollisesti merkitsevä ero havaitaan (Metsämuuronen 2011, 788). Eetan neliötä käytetään yleisesti yksisuuntaisessa varianssianalyysissä (Kinnear & Gray 2004, 171). Jokaiselle tilastollisesti merkitsevästi poikkeavalle havainnolle lasketaan eetan neliö, jotta saadaan selville, miten suuri ero ryhmien välillä on. Eetan neliö ilmaisee käytännössä mallin efektikoon ja se voidaan laskea SPSS:n ANOVA-tilin avulla (Metsämuuronen 2011, 788) (ks. Kuvio 5).

$$\eta^2 = \frac{SS_{between}}{SS_{total}}$$

Kuvio 5. Eetan neliön laskukaava neliösumman avulla (muokattu Metsämuuronen 2010, 789).

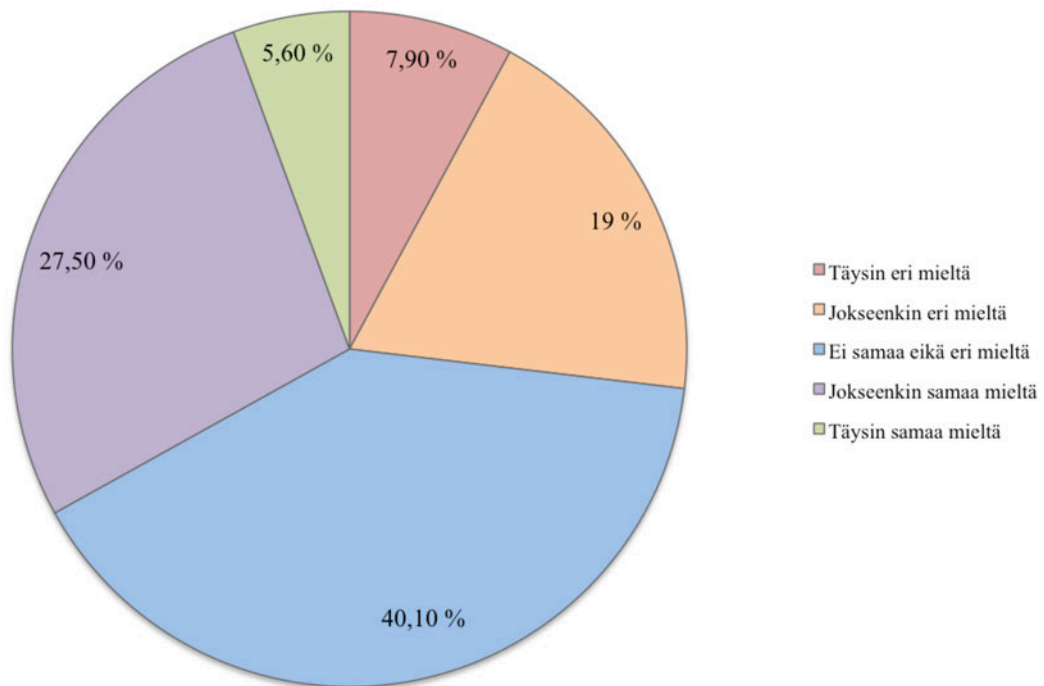
Koska yksisuuntainen varianssianalyysi kertoo ainoastaan, onko summamuuttujien ja ikäryhmien välillä eroa, tilastollisen eron ilmetessä tutkimusta jatketaan post hoc -testiin. Post hoc -testin tarkoituksena oli selvittää, minkä ikäryhmien välillä tilastollinen ero ilmenee. Post hoc -testinä käytettiin Bonferroni-kerrointa, jota ainakin Metsämuuronen (2011, 818) suosittelee käytettäväksi silloin, kun vertailuja on vähemmän. Nummenmaan (2009, 207) mukaan Bonferroni-korjaus on eräs käytetyimmistä tavoista huomioida kontrastivertailujen lukumäärän vaikutus p-arvoihin. Kerroin saadaan laskemalla siten, että kerrotaan jokainen kontrastivertailussa löydetty merkitsevyystaso p tehtyjen vertailujen lukumäärällä k (Nummenmaa 2009, 207).

4 TUTKIMUSTULOKSET

Empiirisen aineiston kokonaisvastaajamäärä oli 3433 ennen rajauksia. Tutkimusaineiston ulkopuolelle rajattiin osuuskunnan työntekijät ja hallintoon kuuluvat osuuskunnan jäsenet sekä ne asiakasomistajat, jotka eivät tiedneet osuuskunnan arvoja ja periaatteita. Vastaajista oli työntekijöitä 176 (5,1 %) ja hallintoon kuului 15 (0,4 %). Jotkin vastaajista kuuluivat niin hallintoon kuin työntekijöihin, joten asiakasomistajia oli vastaajista 3248.

Kohdejoukkoon valittiin ne asiakasomistajat, jotka olivat joko jossain tai täysin samaa mieltä ”tiedän, mitkä ovat PKO:n tärkeimmät arvot ja periaatteet” –väittämän kanssa. Heitä koko aineistosta oli kolmasosa (33,1 %). Kaksi kolmasosaa (67 %) rajautui tutkimuksen ulkopuolelle: Vastaajista suurin osa (40,1 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa. Asiakasomistajista pienin osa (26,9 %) oli väittämän kanssa joko jossain tai täysin erimielistä. (kts. Taulukko 4).

Taulukko 4: ”Tiedän, mitkä ovat PKO:n tärkeimmät arvot ja periaatteet” –väittämän vastauksien jakautuminen Likertin asteikolla.

4.1. Periaatesummamuuttujien tarkastelu

Tutkimusaineistosta saatiin outliereiden poiston jälkeen analysoitavaksi 1054 - 1070 vastausta, joista laskettiin keskiarvo ja keskihajonta (ks.

Taulukko 5). Osuustoiminnan periaatteista parhaiten toteutui keskiarvolla tarkasteltuna toinen, demokraattisen jäsenhallinnon periaate (Ka 4,20). Seuraavaksi parhaiten toteutui koulutuksen, oppimisen ja viestinnän periaate (Ka 4,30), osuuskuntien keskinäisen yhteistyön periaate (Ka 4,00) ja toimintaympäristövastuun periaate (Ka 4,00). Heikoimmin nähtiin toteutuvan kolmas, jäsenen taloudellisen osallistumisen periaate (Ka 3,58) ja neljäs, itsenäisyyden ja taloudellisen riippumattomuuden periaate (Ka 3,63). Alkupe-
räisten väittämien tulokset ovat liitteessä (LIITE 3), jossa keskiarvon sijasta käytetään moodia, sillä väittämät ovat ordinaaliasteikollisia. Robertson (2012) korostaa, että Likertin asteikossa on järkevämpää ilmoittaa keskiarvojen sijasta moodi, jolloin saadaan tietää eniten toistuva vaihtoehto aineistossa.

Taulukko 5: Summamuuttujat, summamuuttujien keskiarvot ja -hajonnat.

Summamuuttuja	Väittämien määrä	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Cronbachin alfa
2. periaate	4	1065	4,20	0,60	0,657
3. periaate	6	1063	3,58	0,61	0,749
4. periaate	3	1070	3,63	0,75	0,701
5. periaate	3	1061	4,03	0,64	0,713
6. periaate	3	1069	4,00	0,70	0,731
7. periaate	7	1054	4,00	0,61	0,889

4.2. Iän vaikutuksen tarkastelu

Yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla selvitettiin, onko ikäryhmissä tilastollisesti vähintään merkitsevää eroa. Jokaisen periaatteen kohdalla voitiin havaita ikäryhmien välillä olevan keskiarvoissa vähintään tilastollisesti merkitsevä ero (ks. Taulukko 6). Varianssien yhtäsuuruustesti Levenen perusteella varianssit eroavat toisistaan tilastollisesti melkein tai erittäin merkitsevästi kaikkien muiden paitsi viidennen periaatteen kohdalla. Jatkotarkastelu Brown-Forsythen testin avulla vahvisti, että ero on vähintään tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) eli varianssien yhtäsuuruusoletus ei toteutunut.

Vaikka tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ilmeni varianssien yhtäsuuruustestissä, F-testi on yhtäsuuruuden rikkoutumisesta huolimatta vakaa (Metsämuuronen 2011, 796).

Taulukko 6: Yksisuuntaisen varianssianalyysin tulokset summamuuttujittain

Summamuuttuja	df	F	η	p-arvo
2. periaate	5	9,984	0,045	0,000
3. periaate	5	3,882	0,018	0,002
4. periaate	5	11,42	0,028	0,000
5. periaate	5	3,750	0,018	0,002
6. periaate	5	6,366	0,029	0,000
7. periaate	5	4,923	0,023	0,000

Varmuus siihen, että nollahypoteesi kumoutuu toisen, neljännen, kuudennen ja seitsemännen periaatteen kohdalla oli 99,9 prosenttia ja muiden periaatteiden kohdalla 99 prosenttia. P-arvon ollessa $< 0,001$ aineisto antaa huomattavaa näyttöä nollahypoteesia vastaan, mikä tarkoittaa 1 prosentin riskiä, että hypoteesi pitää paikkansa (Metsämuuronen 2011, 441 - 442). Vaikka keskiarvoissa löytyi tilastollisesti vähintään merkitseviä eroja, efektikoko jää pieneksi. Efektikokojen perusteella ikä selittää mielipiteistä 1,8 - 4,5 prosenttia, jolloin selittymättä jää 95,5 - 98,2 prosenttia.

Suurin keskiarvollinen ero, joka oli tilastollisesti erittäin merkitsevä, löytyi neljännessä periaatteesta (ks. Taulukko 7 & Liite 4). Alle 29-vuotiaiden mielipide (Ka 3,40) poikkesi yli 60-vuotiaiden mielipiteestä (Ka $> 3,77$) tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0,001$). Neljännen periaatteen kohdalla myös 30 - 39-vuotiaiden ikäryhmä (Ka 3,35) poikkesi tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0,001$) yli 50-vuotiaiden ikäryhmistä (Ka $> 4,05$). Eetan neliön perusteella selitysosuus neljännessä periaatteessa oli 2,8 prosenttia.

Toisessa periaatteessa tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($p < 0,001$) ilmeni alle 29-vuotiaiden ja yli 40-vuotiaiden välillä. Alle 29-vuotiaiden vastausten keskiarvo 3,88 oli selvästi heikompi verrattuna yli 40-vuotiaiden ikäryhmiin, jossa vastausten keskiarvo oli yli 4,18. Näiden ikäryhmien kohdalla Bonferroni-korjatun merkitsevyystestauksen perusteella riski virhepäätelmään oli 0,1 prosenttia. Ikä selitti eniten toisessa periaatteessa, jossa selitysosuus oli 4,5 prosenttia, joten selittymättä jäi 95,5 prosenttia.

Yleisellä tasolla tarkasteltuna jokaisen periaatteen kohdalla alle 29-vuotiaiden mielipiteiden keskiarvot olivat matalampia verrattuna yli 60-vuotiaiden mielipiteiden keskiarvoihin. Alle 29-vuotiaiden ikäryhmä poikkesi toisen, kolmannen, neljännen, kuudennen ja seitsemännen periaatteen kohdalla yli 60-vuotiaiden mielipiteistä tilastollisesti vähintään melkein merkitsevästi ($p < 0,05$). Tilastollista eroa ei ryhmien väliltä löytynyt kuitenkaan viidennen periaatteen kohdalla. Sen sijaan 30 - 39-vuotiaiden mielipiteiden keskiarvo poikkesi tilastollisesti vähintään melkein merkitsevästi ($p < 0,05$) viidennen periaatteen lisäksi toisen, neljännen ja kuudennen periaatteen kohdalla.

Taulukko 7. Vastauksien keskiarvot ikäryhmittäin

		-29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
2. periaate	N	102	141	175	289	254	104
	Ka	3,88	4,07	4,18	4,27	4,28	4,31
3. periaate	N	101	139	175	290	254	104
	Ka	3,66	3,72	3,88	3,85	3,89	3,92
4. periaate	N	102	143	175	291	254	105
	Ka	3,40	3,35	3,59	3,67	3,77	3,91
5. periaate	N	100	141	173	289	254	104
	Ka	3,89	3,87	4,04	4,05	4,09	4,13
6. periaate	N	102	144	175	291	253	104
	Ka	3,77	3,81	4,04	4,03	4,07	4,13
7. periaate	N	98	139	174	286	253	104
	Ka	3,78	3,84	4,05	4,01	4,03	4,06

4.3. Outliereiden tarkastelu

Summamuuttujien ääriarvot eli outlierit poikkesivat valtaosan mielipiteistä. Ääriarvot painoutuivat graafisesti tarkasteltuna histogrammin vasempaan reunaan, kun vastauksia tarkasteli summamuuttujittain. Tämä näkyi keskiarvoissa, jotka olivat heikompia verrattuna yleiseen mielipiteeseen.

Väittämätasolla tarkasteltuna voitiin havaita, että jotkin vastaajista vastasivat pääasiallisesti “täysin eri mieltä” tai “jokseenkin eri mieltä” –vaihtoehtoilla. Joidenkin vastaajien vastausten keskiarvo oli tasan yksi, mikä voi viitata vasemman reunan harhaan. Vastaajista löytyi lisäksi henkilöitä, jotka olivat vastanneet joihinkin muihin periaatteita koskeviin väittämiin positiivisemmin. Keskiarvoja tarkasteltaessa voitiin havaita, että out-

lierit ovat yleisesti niitä asiakasomistajia, jotka vastasivat myös muiden periaatteiden väittämiin hieman yleistä keskiarvoa matalammin (ks. Taulukko 8).

Tarkasteltaessa saman henkilön muita vastauksia voitiin havaita muidenkin keskiarvojen olevan matalia. Tämä antaa viitteitä siitä, että ainakin joillain vastaajista on taipumus valita Likertin asteikon vasemmassa reunassa olevia vaihtoehtoja. Toisaalta vastaajissa oli niitakin, jotka vastasivat vasemman reunan lisäksi Likertin asteikon oikean reunan vaihtoehtoilla.

Taulukko 8. Outliereiden keskiarvot ja keskihajonnat summamuuttujittain

Summamuuttuja	N	Ka	Kh	Kaikkien Outliereiden Ka
2. periaate	10	1,80	0,48	2,20
3. periaate	12	1,44	0,27	1,92
4. periaate	5	1,00	0,00	1,60
5. periaate	14	1,55	0,38	2,05
6. periaate	6	1,22	0,34	2,06
7. periaate	21	1,53	0,31	2,13

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, toteutuvatko osuustoiminnan periaatteet osuuskunnan toiminnassa sellaisen asiakasomistajan näkökulmasta, joka itse arvioi tietävänsä osuustoiminnan arvot ja periaatteet, mutta ei kuulu tutkittavan osuuskunnan työntekijöihin tai hallintoon. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, vaikuttaako asiakasomistajan ikä siihen, miten hän näkee osuustoiminnan periaatteiden toteutuvan ja eroavatko vastausten keskiarvot ikäryhmien välillä merkittävästi. Tutkimuksen kohteena oli Pohjois-Karjalan Osuuskauppa.

Tutkimusaineisto oli empiirinen ja aineisto oli satunnaisesti valittu otos osuuskunnan kaikista jäsenistä. Empiirisen aineiston kyselylomake selvitti vastaajien mielipiteitä väittämien avulla. Tästä laajemmasta mittarista rakennettiin osuustoiminnan teorian avulla periaatteiden toteutumista mittaava osamittari. Mittarin sisäinen konsistenssi varmistettiin osioiden välisten korrelaatioiden sekä Cronbachin alfan avulla. Periaatesummamuuttujien avulla pyrittiin tarkastelemaan periaatteiden taustalla olevaa näkyvätöntä ilmiötä.

Osamittarin rakentamisen haasteena oli, että väittämien väliset korrelaatiot heikkenivät erityisesti ääriarvojen poiston seurauksena. Eniten korrelaatioiden laskun vaikutus näkyi ensimmäisessä periaatteessa. Osioiden välisten korrelaatioiden heikkenemisen seurauksena ensimmäinen periaate jouduttiin jättämään kokonaan pois osamittarista. Väittämät oli esitetty ensimmäistä periaatetta kuvaavasti, muttei ole poissuljettua, etteivätkö vastaajat olisi voineet tulkita niitä eri tavoin. Outliereiden poistaminen oli hyödyllistä etenkin sen vuoksi, että ne sijoittuivat Likertin asteikon vasempaan reunaan. Mikäli ääriarvot olisi jätetty aineistoon, olisi saatettu olla huomioimatta aineistossa olevia poikkeavia mielipiteitä.

Seitsemännessä periaatteessa väittämien väliset korrelaatiot olivat poikkeuksellisen vahvoja muihin periaatteisiin nähden. Tämä aiheutui mahdollisesti siitä, että periaatetta tarkasteltiin hyvin samankaltaisten väittämien avulla. Vaikka sisäinen konsistenssi Cronbachin alfalla arvioituna on erittäin hyvä, validiteetin näkökulmalta mittariin on tullut mukaan useita hyvin samankaltaisia väittämiä. Tämä voi johtua siitä, että jotkin väittämistä on alun perin suunniteltu mittaamaan jotakin muuta, mutteivät ole rajautuneet ulos korrelaatioiden avulla.

Tutkimuksen periaatteita mittaava osamittari rakennettiin laajemmasta mittaristosta, joka ei ole vakiintunut. Jo tästä syystä osuustoiminnan periaatteita tarkasteltiin varovaisuutta noudattaen. Metsämuuronen (2000, 11) muistuttaa, että syy-seuraussuhteen selvittämisessä on tärkeää olla varovainen, jotta johtopäätökset eivät menisi liian pitkälle. Periaatteita tarkasteltiin kokonaisuuksina, sillä summamuuttujat mittasivat periaatteiden taustalla olevaa näkymätöntä ilmiötä. Jos summamuuttujia olisi tarkastellut väittämätasolla moodien avulla, ne olisivat voineet antaa virheellisen kuvan periaatteiden toteutumisesta.

5.1. Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin työntekijät ja hallinnon edustajat. Tämän jälkeen ulkopuolelle rajattiin ne asiakasomistajat, jotka eivät itse arvioineet tietävänsä osuuskuntansa arvoja ja periaatteita. Tutkimuksen kohteeksi jäivät asiakasomistajat, jotka arvioivat itse tietävänsä osuuskuntansa arvot ja periaatteet lähes tai täysin.

Rajauksen tulos oli yllättävä, sillä vain kolmasosa työntekijöihin tai hallintoon kuulumattomista asiakasomistajista itse arvioi tietävänsä lähes tai täysin osuuskuntansa arvot ja periaatteet. Koska valtaosa vastaajista valitsi neutraalin vaihtoehdon, on mahdotonta suoraan päätellä heidän kokemia osuustoimintatietämystään. He voivat olla asiakasomistajia, jotka eivät esimerkiksi ymmärtäneet kysymystä tai eivät halunneet tuoda ilmi mielipidettään.

Toisen periaatteen taustalla oleva näkymätön ilmiö näyttäisi toteutuvan parhaiten osuuskunnan toiminnassa keskiarvolla arvioituna. Vaikuttaisi siltä, että jäsenen vaikutusmahdollisuudet osuuskunnassa ovat varovaisesti arvioituna hyvät, sillä summamuuttuja mittasi periaatetta väittämällä, jotka kartoittivat periaatetta tasa-arvoisen äänioikeuden ja ehdolle asettamismahdollisuuksien kautta.

Tutkimustulosta tukee osuustoiminnan demokraattinen luonne. Moderni osuustoiminta on pitkään korostanut demokratiaa ja tasa-arvoa, mikä mahdollisesti heijastuu vielä nykyisin siihen, että asiakasomistajat näkivät yleisesti demokraattisen jäsenhallinnon periaatteen toteutuvan lähes täysin osuuskunnan toiminnassa. Osuustoiminnan historia osoittaa, että osuustoiminta on pyrkinyt jäsen-ääni periaatteen lisäksi sukupuolten välisen tasa-arvoon. Esimerkiksi vuonna 1901 toteutunut Suomen ensimmäinen osuustoimintalaki takasi naisten vaikutusmahdollisuuden. Lehdon (2011, 4) mukaan laki oli uu-

distuksellinen, sillä se antoi yhtäläisen äänioikeuden kummallekin sukupuolelle. Mielienkiintoista on, että Novkovic (2006) esittää tutkimuksessaan demokratian arvon olleen tärkein arvo kaiken tyyppisille osuuskunnille, kun mielipidettä kysyttiin osuuskunnan hallituksen jäseniltä ja johtajilta pääasiallisesti Kanadan osuuskunnissa.

Kolmannen periaatteen nähtiin toteutuvan heikoiten osuuskunnan toiminnassa keskiarvolla arvioituna. Periaatteen heikko keskiarvo voi heijastella sitä, ettei valtaosa asiakasomistajista saata tiedostaa omistajuuttaan. Trobergin esittää (2014, 66), ettei asiakasomistajista suurin osa tiedosta omistajuuttaan, mihin syynä voivat olla matalat osuusmaksut sekä koulutukseen liittyvät tekijät. Mahdollisuutta tukee asiakasomistajien oma-arviot, joiden mukaan vain kolmasosa arvioi tietävänsä osuuskuntansa arvot ja periaatteet.

Omistajuuden heikko tiedostaminen saattaa vaikuttaa ostouskollisuuteen ja edelleen taloudellisen osallistumisen toteutumiseen. Ostouskollisuus on ollut yksi osuustoiminnallisuuden tunnusmerkki uranuurtajien aikoina. Rochdalen uranuurtajista osuustoiminnallisimmat tekivät aina ostoksensa osuuskaupasta huolimatta pitkästä matkasta, hinnoista tai tavarán laadusta (Holyoake 1926, 38). Jotta saadaan tähän saadaan varmuus, on syy-seuraus suhteita tutkittava lisää.

Osuuskunnan asiakasomistajien yleinen, keskiarvolla mitattu mielipide oli, että heidän osuuskuntansa neljäs itsenäisyyden ja taloudellisen riippumattomuuden periaate toteutui muihin periaatteisiin nähden toiseksi heikoiten. Neljännen periaatteen heikko toteutuminen ei näytä heijastuvan toisen demokraattisen jäsenhallinnon periaatteen toteutumiseen. Böök (1992) esittää, että itsenäisyyden ja identiteetin heikkeneminen voi johtaa vaikeuksiin soveltaa demokratiaa yksilö- ja yhteisötasolla. Neljännen ja toisen periaatteen mielipiteiden keskiarvoihin perustuvat tulokset poikkesivat Böökin näkemyksestä, sillä toinen demokratiaa korostava periaate nähtiin toteutuvan lähes täysin osuuskunnan toiminnassa ja keskiarvollakin mitattuna parhaiten.

Neljännen periaatteen suurehko keskihajonta muihin periaatteisiin nähden viittasi siihen, että asiakasomistajien mielipiteet erosivat toisistaan jonkin verran. On mahdollista, että asiakasomistajat ovat tulkinneet neljännen periaatteen väittämät eri tavoin tai asiakasomistajien kesken on erilainen näkemys neljännen periaatteen toteutumisesta. Jotta saadaan selville, mistä ero johtuu on selvitettävä syvemmin mielipiteiden syitä.

Mielenkiintoista on, että viidennen, koulutuksen, oppimisen ja viestinnän periaatteen nähtiin toteutuvan lähes täysin osuuskunnan toiminnassa, mutta kolmannen, jäsenten taloudellista osallistumista alleviivaavan periaatteen nähtiin toteutuvan tästä huolimatta heikoiten. Koulutuksen avulla voidaan vahvistaa jäsenten sitoutumista (Byrne & McCarthy 2005), mikä näkyi esimerkiksi uranuurtajilla ostouuskollisuudessa. Uranuurtajien osuuskaupan osuustoiminnalliset jäsenet ostivat uskollisesti ja periaatteellisesti hyödykkeensä aina osuuskaupasta (ks. Holyoake 1926, 38 - 39). Trobergin (2014, 66) näkemys on, ettei suuri osa asiakasomistajista ota osaa osuuskunnan jäsenohjaukseen.

Osuuskunnan asiakasomistajat kokivat koulutuksen, oppimisen ja viestinnän periaatteen toteutuvan osuuskunnan toiminnassa, mutta kolmannen periaatteen heikko toteutuminen antaa viitteitä siitä, ettei asiakasomistajien koulutus saata täysin tulla osuuskunnan voimavaraksi. On mahdollista, etteivät summamuuttujan sisältämät väittämät kuvaa riittävän laajasti viidettä periaatetta.

Vaikka neljäs itsenäisyyden ja taloudellisen riippumattomuuden periaate toteutui toiseksi heikoiten, tästä huolimatta osuuskunnan asiakasomistajien mielestä osuustoiminnan kuudes, keskinäisen yhteistyön periaate toteutuu osuuskunnassa lähes täysin. Keskiarvollisesti asiakasomistajat olivat lähes täysin sitä mieltä, että osuuskunnan tekemä yhteistyö palvelee osuuskunnan jäseniä ja osuuskunta tuo jäsenistölleen etuja yhteistyön kautta. Varovaisesti arvioituna osuuskunnan itsenäisyys ja taloudellisen riippumattomuus on osuuskunnassa vähintään kohtuullisella tasolla, sillä mielipiteiden perusteella osuuskunta pystyy tarjoamaan etuja jäsenistölleen yhteistyön avulla.

Seitsemännen toimintaympäristövastuun periaatteen nähtiin toteutuvan lähes täysin osuuskunnan toiminnassa. Periaatetta mittaava summamuuttuja oli kuitenkin monin tavoin poikkeuksellinen. Summamuuttujaan sisällytettiin eniten väittämiä, sillä osiot korreloivat selkeästi keskenään kuitenkin korreloimatta liikaa. Osioden väliset korrelaatiot näkyivät myös korkeana Cronbachin alfan arvona. Vaikka väittämät kartoittivat monipuolisesti hyvinvoinnin edistämistä, vastuullisuutta, alueen elinvoimaisuutta ja konkreettisia tekoja, ne olivat hyvin samankaltaisia. On mahdollista, että periaatesummamuuttujaan on tullut mukaan sellaisiakin väittämiä, jotka on tarkoitettu mittaamaan alun perin jotain muuta. Periaatesummamuuttujan tulos antaa kuitenkin viitteitä siitä, että toimintaympäristövastuun periaate toteutuu kohtuullisen hyvin asiakasomistajien näkökulmasta osuuskunnan toiminnassa.

5.1.1. Iän vaikutuksen arviointia

Yksisuuntainen varianssianalyysi osoitti, että ikäluokkien välillä on tilastollisesti vähintään merkitsevä ero keskiarvoissa. Eetan neliön avulla lasketun efektikoon perusteella iän vaikutus asiakasomistajan mielipiteeseen jäi 1,8 – 4,5 prosenttiin. Näin ollen asiakasomistajien mielipiteeseen näyttäisi vaikuttavan suurelta osin muunlaiset tekijät kuin ikä. Tutkimustulos voi heijastella osuustoiminnan luonnetta, sillä osuustoiminnan tarkoituksena on palvella jäseniään tasa-arvoisesti. Iän vaikutuksen arvioinnin yhteenvedon tarkoituksena on herätellä ajatuksia siitä, millä tavoin ikä voi vaikuttaa mielipiteeseen.

Suurin näkemysero alle 39-vuotiaiden ja yli 50-vuotiaiden kesken oli neljännessä, itsenäisyys ja taloudellinen riippumattomuus periaatteessa. Neljännen periaatteen summa-
muuttuja tarkasteli periaatetta kartoittamalla pystyvätkö ulkopuoliset tahot vaikuttamaan osuuskunnan toimintaan, palveleeko pääoma jäsenten tavoitteita ja tehdäänkö päätökset jäsenten intressien perusteella. On mahdollista, että vanhempi sukupolvi on nähnyt pidemmän ajanjakson aikana, että osuuskunta palvelee jäseniään hyödyntämällä yhteistä kertynyttä pääomaa itsenäisesti. Osuuskunnissa johtaminen on pitkäjänteistä ja päätökset ovat pitkän aikavälin päätöksiä (Troberg 2014, 65). Koska pitkän aikavälin päätökset saattavat näkyä hitaasti, on mahdollista, etteivät nuoremmat sukupolvet ole ehtineet havaita päätösten vaikutuksia. Mahdollisuutta tukee Puusan ja Hokkilan (2014) tutkimus, joka osoitti osuustoimintatietämyksen olevan nuorilla matala. Osuustoimintatietämyksen sekä elämäkokemuksen tuoma tieto voi olla osasyynä siihen, että nuoret näkevät neljännen periaatteen toteutuvan heikommin osuuskunnan toiminnassa kuin vanhemmat sukupolvet.

Neljännen periaatteen lisäksi tilastollisesti ja keskiarvallisesti löytyi mielenkiintoinen ero toisesta, demokraattisen jäsenhallinnon periaatteesta. Ikäryhmiä tarkasteltaessa toisen periaatteen toteutumiseen saadaan uusia näkökulmia. Iän selitysosuus toisen periaatteen kohdalla oli 4,5 prosenttia. Periaatteen kohdalla ikä selittää eniten eetan neliön perusteella, kun selitysosuutta verrataan muihin periaatteisiin. Lisäksi alle 29-vuotiaiden mielipide ($Ka\ 3,88$) erosi tilastollisesti erittäin merkitsevästi yli 50-vuotiaiden mielipiteestä ($Ka\ 4,27$) ja ero oli myös keskiarvallisesti merkittävä.

Demokraattisen jäsenhallinnon periaate tarkasteli periaatteen toteutumista yhtäläisen äänioikeuden ja vaikutusmahdollisuuksien kautta sekä ehdolle asettumisen ja valituksen

tulemisen näkökulmasta. Mahdollisesti tulos heijastelee osittain nuorten erilaista äänestämisen innokkuutta. Nuorten ikäryhmissä äänestäminen on vähäistä vaikkakin äänestäminen on heidän mielestään kaikista tehokkain vaikutuskeino (Myllyniemi 2013, 149). Nuorten ikäryhmissä on toisenlainen tapa vaikuttaa ja osuustoiminnan perinteiset tavat saattavat tarvita muutosta. Vaikuttamismuodoista yleisimmät nuorten keskuudessa ovat aloitteiden allekirjoittaminen, ostopäätöksillä vaikuttaminen ja palautteen antaminen palvelusta (Myllyniemi 2013, 149).

5.1.2. Aineiston outliereiden arviointia

Aineistossa olleet ääriarvot nousivat mielenkiinnon kohteeksi, kun ne vaikuttivat sumamuuttujien normaalijakaumaan ja niiden poisto madalsi korrelaatioita. Visuaalinen tarkastelu osoitti, että outlierit poikkesivat yleisestä mielipiteestä negatiivisen suuntaan. Outliereita tarkasteltiin omana erityistapauksenaan, jotta olisi saatu lisätietoa vastaajista.

Outlier-vastaajat olivat yleisesti niitä, jotka arvioivat myös muiden periaatteiden toteutuvan yleistä mielipidettä heikommin. Osa aineiston vastaajista valitsi järjestelmällisesti vasemman reunan vaihtoehdon, mikä voi viitata vasemman reunan harhaan. Chan (1991) vahvistaa, että Likertin asteikon järjestys vaikuttaa vastaajan valintoihin. Löydös tukee yleistä olettamusta, jonka mukaan vastaaja valitsee vastausvaihtoehdoista ensimmäisen hyväksyttävän vaihtoehdon (Chan 1991).

Kuitenkin osa vastaajista valitsi vasemman reunan lisäksi joitain vaihtoehtoja oikealta reunalta. Näin ollen ei voida sulkea pois mahdollisuutta, etteikö joukkoon kuuluisi niitä asiakasomistajia, jotka näkevät osuustoiminnan periaatteiden toteutuvan yleistä mielipidettä heikommin osuuskuntansa toiminnassa. Voi myös olla mahdollista, että ainakin osa outlier-vastaajista ymmärsi väittämät eri tavoin kuin muut. Koska periaatetta kohden outliereita on vähän, on tarkempi analysointi haastavaa.

5.2. Tutkimuksen arviointi

Laajemmasta vakiintumattomasta mittaristosta rakennettu osamittari sisälsi periaatteita kuvaavia väittämiä niin konkreettisella tasolla kuin yleisellä tasolla. Osamittarin rakennusvaiheessa tavoitteena oli rakentaa väittämäkombinaatiot, jotka kuvaisivat periaatteita mahdollisimman selkeästi ja kokonaisvaltaisesti. Tästä huolimatta haasteeksi muodostui

tulkitsivatko vastaajat väittämät samalla tavoin kuin ne oli suunniteltu. Esimerkiksi korrelaatioista ei voida suoraan päätellä, tulkitsiko vastaajat väittämät siten kuin ne oli suunniteltu.

Tutkimuksen reliaabeliutta tarkasteltiin Cronbachin alfan sekä asioiden välisten korrelaatioiden avulla. Alfa-arvoa ei kuitenkaan pyritty nostattamaan vain numeerisen arvonn vuoksi. Sen sijaan osioiden sisällöt olivat suuremmassa roolissa: viimeisessä vaiheessa, outlierien poiston jälkeen summamuuttujaan sisällytettiin kaikki olennaiset osiot, vaikka korrelaatiot olivat heikompia. Tästä huolimatta heikomman korrelaation omaavat osiot vaikuttivat vain vähän laskevasti Cronbachin alfa-arvoon.

Yksisuuntainen varianssianalyysin avulla oli mahdollista selvittää, onko tilastollista merkitsevyyttä eri ikäryhmien välillä. Eetan neliön avulla pystyttiin laskemaan iän selitysosuus. Ongelmana kuitenkin on, ettei yksisuuntainen varianssianalyysi ota huomioon muita taustamuuttujia esimerkiksi sitä, miten iän selitysosuus muuttuu, kun muut taustamuuttujat huomioidaan. Sen sijaan Bonferroni-kertoimen avulla oli mahdollista selvittää, missä ikäryhmissä mielipide-erot ilmenevät.

Periaatesummamuuttujia rakennettaessa outlierit rajattiin ulkopuolelle niiden erityisen luonteensa vuoksi. Eräs tavoite rajauksessa oli parantaa summamuuttujien normaaliutta, jotta analysointivaiheessa käytettävät parametriset analyysimenetelmät antaisivat mahdollisimman vakaita tuloksia. Tästä huolimatta tutkimuksen heikkoutena on, ettei yksisuuntainen varianssianalyysi ota huomioon muita taustamuuttujia. Näin ollen on mahdollista, että tutkimustulos on vääristynyt puuttuvien muuttujien harhan vuoksi.

5.3. Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksessa rakennettiin vakiintumattomasta mittarista osamittaristo, mikä mahdollisesti vaikutti siihen, ettei ensimmäistä periaatetta pystytty luotettavasti tutkimaan. Mittarin jatkokehitys on kannattavaa, jotta jatkossa voitaisiin tutkia entistä monipuolisemmin ja luotettavammin asiakasomistajien mielipiteitä. Lisäksi periaatemittaristosta voisi olla apua, kun osuuskunnan toimintaa kehitetään entistä asiakasomistajalähtöisempään suuntaan.

Tutkimuksessa ilmeni ääriarvoista mielenkiintoisia piirteitä, sillä osa vastaajista valitsi järjestelmällisesti Likertin asteikon vasemman reunan vaihtoehdon ja osa vasemman

reunan lisäksi vaihtoehtoja asteikon oikeasta reunasta. Tutkimista kannattaa jatkaa, jotta saadaan selville, mistä ilmiö johtuu. Tutkimustulokset eivät ole riittävän tarkkoja selittämään ääriarvojen ilmenemisen syytä.

Mittaristoa kannattaisi jatkokehittää lisäämällä käänteisiä kysymyksiä periaatteisiin siten, että vastaajien vastauksien yhtäpitävyyttä voitaisiin arvioida analysointivaiheessa peilaamalla käänteisiä väittämiä kääntämättömiin väittämiin. Vaikka käänteisten väittämien haasteina voi olla erilainen vastaustekniikka, esimerkiksi ääriarvoja tarkastellessa olisi hyödyllistä tukeutua käänteisiin väittämiin. Käänteisten väittämien etuna on, että vastaajien vastauksien yhdenmukaisuutta voidaan arvioida.

Jotta mittarin reliabiliteettia voitaisiin arvioida monipuolisemmin, olisi kannattavaa käyttää Cronbachin alfan tukena esimerkiksi testi-uusintatesti-reliabiliteettia. Metsämuurosen (2011, 76) mukaan testi-uusintatesti-mittauksessa testi uusitaan sopivan ajan kuluttua ja muuttujien välille lasketaan korrelaatio. Ideana on, että mittarilla samat henkilöt saavat samanlaisia tuloksia (Metsämuuronen 2011, 76).

Tutkimuksessa paljastui, että vain kolmasosa asiakasomistajista itse arvioi tietävänsä osuuskuntansa arvot ja periaatteet. Suuriosa vastaajista valitsi neutraalin vaihtoehdon, mikä voi viitata heikkoon osuustoimintatietämykseen. On mahdollista, että asiakasomistajien heikko arvojen ja periaatteiden tietämys voi heijastua ostouskollisuuteen. Troberg (2014, 67) esittää, että jäsenen ostouskollisuus on koetuksella, mikäli hän ei tiedosta uskollisuutensa vaikutusta yrityksen talouteen. Jatkossa olisi hyödyllistä tutkia, vaikuttaako arvojen ja periaatteiden tietämyksen lisääminen jäsenten taloudelliseen osallistumiseen sekä paraneeko jäsenten taloudellinen osallistuminen, kun jäsenten osuustoimintatietämystä lisätään.

Vaikka iän selitysosuus vaikuttaa pieneltä, on mahdollista, että iällä voi olla välillistä vaikutusta mielipiteisiin. On kuitenkin otettava huomioon, että mielipiteen muodostuminen on monimutkainen prosessi, mihin vaikuttaa useampi taustatekijä. Koska tutkimus ei ota huomioon muita taustamuuttujia olisi hyödyllistä tutkia muiden taustamuuttajien vaikutusta mielipiteeseen esimerkiksi regressioanalyysin avulla. Haasteeksi voi tällöinkin muodostua se, ettei regressioanalyysi suoraan kerro viittaako lineaarinen yhteys syy-seuraussuhteeseen. Taustatekijöiden tutkimista kannattaa jatkaa, jotta saadaan selville, millaiset tekijät vaikuttavat asiakasomistajien mielipiteen muodostumiseen.

LÄHTEET

- Baars, B.J. 1997. Some essential differences between consciousness and attention, perception, and working memory. *Consciousness and cognition* 6, 363–371.
- Barnes, A. 1923. *The co-operator in politics*. The Fabian Society. Fabian Tract 206. London. Price twopence.
- Birchall, J. 1997. The international co-operative movement. *Manchester University Press. Manchester*.
- Byrne, N., & McCarthy, O. 2005. An analysis of the credit union's use of craig's commitment building measures. *Journal of Co-operative Studies* 38, 20–27.
- Böök, S.A. 1992. *Co-operative values in a changing world*. Report to the ICA Congress. Studies and Reports. Tokyo. Viitattu 22.10.2015. <http://www.uwcc.wisc.edu/icic/orgs/ica/pubs/studies/Co-operative-Values-in-a-Changing-World-1/index.html>
- Chan, J.C. 1991. Response-Order Effects in Likert-Type Scales. *Educational and Psychological Measurement* 51, 531-540. DOI 10.1177/0013164491513002.
- Comte-Sponville, A. 2001. *Pieni kirja suurista hyveistä*. Suom. Virpi Hämeen-Anttila (alkup. Petit traité des grandes vertus). Helsinki. Basam Books.
- Davies, G., Chun, R., da Silva, R.V. & Roper, S. 2004. A corporate character scale to assess employee and customer views of organizational reputation. *Corporate Reputation Review* 7(2), 125–146.
- Davis, P. 1995a. Co-operative purpose, values and management into the 21st century. Viitattu 12.9.2015. <http://www.uwcc.wisc.edu/icic/orgs/ica/pubs/review/vol-88-2/7.html>
- Davis, P. 1995b. Co-operative Identity and Co-operative Management. *Journal of Co-operative Studies* 84, 22–28.
- Donnerbauer, H. 2013. Medienoffensive. *Cooperativ* 2–3, 6–7.

- Erätuuli, M., Leino, J. & P. Yli-Luoma. 1994. *Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä*. Helsinki. Kirjayhtymä.
- Ford, J. 1913. *Co-operation in new england, urban and rural*. The Russell Sage Foundation. Philadelphia. Kessinger Publishing.
- Gebhard, H. 1914. *Suomen osuustoiminta pääpiirteissään*. Porvoo. Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Gide, C. 1924. *Kulutusosuuskunnat*. Suom. Kulutusosuuskuntien keskusliitto Anders Örnen toimittaman mukaelman johdolla (alkup. Les Societes Cooperatives de Consomption). Helsinki. Työväen kirjapaino.
- Gicheru, E.G. & M’Imanyara, K. 2012. The Co-operative Difference: Impact and Role of Research in Building Sustainable Co-operative Enterprises. *International Journal of Humanities and Social Science* 2 (24), 162–167.
- Gliem, J.A. & Gliem R.R. 2003. Calculating, Interpreting, and Reporting Cronbach’s Alpha Reliability Coefficient for Likert-Type Scales. *Midwest Research to Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education*.
- Goel, S. 2012. Relevance and potential of co-operative values and principles for family business research and practice. *Journal of Co-operative Organization and Management* 1, 41–46.
- Günther, R. 2007. Genossenschaftliche Prinzipien im Spannungsfeld zwischen Tradition und Modernität. *Wismarer Diskussionspapiere* 1.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.E. 2010. *Multivariate Data Analysis: a global perspective*. 7th edition. Upper Saddle River. Prentice Hall.
- Han, J., Kamber M. & Pei, J. 2011. *Data mining: concepts and techniques*. 3rd edition. Morgan Kaufmann. Waltham, Mass.
- Hansmann, H. 1999. Cooperative Firms in Theory and Practice. *The Finnish Journal of Business Economics* 4, 387–403.

- Hartley, J. 2014. Some thoughts on Likert-type scales. *International Journal of Clinical Health & Psychology* 14 (1), 83-86. ISSN 1697-2600.
- Heeb, F. 1944. *Von den Maschinenstürmern zu den Redlichen Pioneren: Zur Jahrhundertfeier der Genossenschaftsgründung von Rochdale 1844*. Hamburg. Adolph von Elm Institut für Genossenschaftsgeschichte e.V.
- Heinonen, V. 2015. *Osuustoiminnan pitkä linja ja kestävä kehityksen haasteet. Osuuskunnat ja kestävä kehitys*. Teoksessa Shimelles Tenaw, Visa Heinonen, Sami Karhu & Petri Ollila (toim.) *Osuuskunnat ja kestävä kehitys*. Helsinki. Peller-vo.
- Henry, H. , Hänninen, J., Paksu S. & Pylkkänen, P. 2014. *Osuustoiminnasta valoa vanhuspalveluihin. Kunnallisan kehittämissäätiö*. Sastamala. Vammalan Kirjapaino Oy,
- Hind, A.M. 1997. The changing values of the cooperative and its business focus. *American Journal of Agricultural Economics*. 79 (4), 1077–1082.
- Hirsjärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Tampere. Tammer-Paino Oy.
- Hirsjärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Holyoake, G.J. 1926. *Rochdalen kunnon uranuurtajain historia*. Suom. Väinö Tanner (alkup. The history of the Rochdale pioneers). Kuluttajaosuuskuntien keskusliitto. Helsinki. K. K:n kirjapaino.
- ICA. n.d. Co-operative identity, values & principles. [International Co-operative Alliancen Internet-sivuilla] Viitattu 5.9.2015. <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles>
- ICA. 2014. History of the Alliance. [International Co-operative Alliancen Internet-sivuilla] Viitattu 5.9.2015. <http://ica.coop/en/history-ica>

- ICA 2013a. *United Nations International Year of Cooperatives 2012*. International Co-operative Alliance Report. Viitattu 5.9.2015. http://ica.coop/sites/default/files/media_items/Evaluation%20of%20the%20United%20Nations%20International%20Year%20of%20Cooperatives%202012%20-%20Finland_0.pdf
- ICA. 2013b. *Blueprint for a co-operative decade*. International Co-Operative Alliance.
- ICA. 1964. *The present application of the rochdale principles of co-operation. Studies and Reports 3-5*. International Co-operative Alliance. London. Viitattu 5.9.2015. <http://www.uwcc.wisc.edu/icic/orgs/ica/pubs/studies/The-Present-Applications-of-the-Rochdale1/index.html>
- ICA. 1966. Report of the ICA Commission on Co-operative Principles. *Report of the 23rd Congress of ICA at Vienna 5–8, 154-160*. Viitattu 5.9.2015. <http://www.uwcc.wisc.edu/icic/def-hist/gen-info/Report-of-the-ICA-Commission-on-Co-operat1/index.html>
- ICA. 1911. *Report of the proceedings of the eight congress of the international co-operative alliance held at Hamburg 5th to 7th September 1910*. London. International Co-operative Alliance. Viitattu 5.9.2015. [http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.\\$b608325;view=1up;seq=12](http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.$b608325;view=1up;seq=12)
- Jussila, I. 2007. *Omistajuus asiakasomisteisissa osuuskunnissa*. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Kauppatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja.
- Jussila, I., Kalmi, P. & Troberg, E. 2008. Selvitys osuustoimintatutkimuksesta maailmalla ja Suomessa. *Osuustoiminnan neuvottelukunta. Rauma. Painorauma Oy*.
- Kamppinen, M. & Raivola, P. 2002. *Riskien moniulotteisuus*. Teoksessa: Karjalainen, S. Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki. Gaudeamus.
- Kaswan M.J. 2014. *Happiness, Democracy, and the Cooperative Movement: The Radical Utilitarianism of William Thompson*. Albany. State University of New York.

- Ketokivi, M. 2015. *Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi*. Tallinna. Gaudeamus.
- Kinnear, P.R & Gray, C.D. 2004. *SPSS 12 Made Simple*. New York. Hove Psychology Press.
- Kuisma, M., Henttinen, A., Karhu, S. & Pohls M. 1999. *Kansan talous. Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899-1999*. Pellervo-Seura ry. Helsinki. Kirjayhtymä Oy.
- Laakkonen, V. & Laurinkari, J. 1995. *Uudistuva osuustoiminta*. Helsingin osuustoimintainstituutti julkaisuja 9. Helsinki. Best Offset Systems.
- Laurinkari, J. 2004. *Osuustoiminta: utopiasta kansainvälisen yrittämisen muodoksi*. Helsinki. Pellervo.
- Lehto, K. 2011. *Osuuskuntalaki: sellaisena kuin se oli 2. tammikuuta 2011*. Pellervo-Seura ry. Rauma. Painorauma Oy.
- Levi, Y. and Davis, P. 2008. Cooperatives as the “enfants terribles” of economics: Some implications for the social economy. *The Journal of Socio-Economics* 37 (8), 2178–2188.
- Lindqvist, M. 2003. *Sosiaalietiikka ja haluamisen kulttuuri*. Teoksessa: Ranta-Tyrkkö, A & Ropo, A. (toim.) Turvallista hyvinvointia. Tampere. Tampere University Press.
- MacPherson, I. 1995. Cooperative Principles for the 21st Century. *Studies and reports. International Co-operative Alliance*. Viitattu 5.9.2015. <http://www.uwcc.wisc.edu/icic/def-hist/gen-info/1995-Revision-of-Co-operative-Principles1/Cooperative-Principles-for-the-21st-Cent1/index.html>
- Metsämuuronen, J. 2000. *Tilastollisen päättelyn perusteet*. Helsinki. Methelp Ky.
- Metsämuuronen, J. 2011. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. International Methelp Oy.

- Mordhorst, M. 2014. Arla and Danish national identity – business history as cultural history. *Business History* 56 (1), 116–133.
- Myllyniemi, S. 2013. *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Nuoriso asiain neuvottelukunta. Helsinki. Hakapaino.
- Nilsson, J. 1996. The nature of cooperative values and principles: - Transaction cost theoretical explanations. *Annals of Public and Cooperative Economics* 67, 633–653.
- Novkovic, S. 2008. Defining the co-operative difference. *The Journal of Socio-Economics* 37, 2168–2177.
- Novkovic, S. 2006. Co-operative Business: the role of co-operative principles and values. *Journal of Co-operative Studies* 39 (1), 5–15.
- Nummenmaa, L. 2009. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki. Tammi.
- Nurmi, T. Rekiaro, I. Rekiaro, P. & Sorjanen, T. 2004. *Gummeruksen suuri sivistys-sanakirja*. Kuudes painos. Jyväskylä. Gummerus.
- Osuustoiminnan neuvottelukunta. 2008. *ICA: Osuustoiminnan arvot ja periaatteet 2000-luvulle*. 4. Painos.
- Osuustoiminnan neuvottelukunta. 2005. *Osuustoiminta – vastuullista suomalaista omistajuutta*. Suomen Graafiset Palvelut Oy.
- Puttonen, P. 2002. *Kunnalliset yhtiöt vallan välineenä*. Tampereen yliopisto. Kunnallistieteiden laitos. Väitöskirja
- Potter, B. 1924. *Englannin osuustoimintaliike*. The Co-operative Movement in Great Britain (alkup.) Turku. Kulutusosuuskuntien keskusliitto.
- Puusa, A. 2015. Itä-Suomen yliopiston professori Anu Puusa. Puhelinkeskustelu. 20.10.2015.
- Puusa, A. & Hokkila, K. 2014. *Osuustoiminnan tunnettuus ja houkuttelevuus yrittäjyysvaihtoehtona – hankkeen loppuraportti*. Euroopan sosiaalirahasto.

- Puusa, A., Mönkkönen, K. & Varis, A. 2013. Mission lost? Dilemmatic dual nature of co-operatives. *Journal of Co-operative Organization and Management* 1 (1), 6–14.
- Purvis, M. 1986. Co-operative retailing in England, 1835-1850: developments beyond Rochdale. *Northern History* 22, 198–215.
- Rayment, N. 2011. Co-operative learning - values into practise. *Journal of Co-operative studies* 44 (3), 15–24.
- Rinne, A. 1944. *Rochdalelaisen osuuskauppaliikkeen varsinaiset ja lisäperiaatteet*. Kulutusosuuskuntien keskusliitto. Helsinki. Kulutusosuuskuntien keskusliiton kirjapaino.
- Rinne, A. 1946. *Rochdalen uranuurtajat ja heidän työnsä*. Kulutusosuuskuntien keskusliitto.
- Robertson, J. 2012. Likert-type Scales, Statistical Methods, and Effect Sizes. *Communications of the ACM* 55 (5), 6-7. DOI 10.1145/2160718.2160721. ISSN 0001-0782
- Robertson, N. 2010. *The Co-operative Movement and Communities in Britain, 1914-1960: Minding Their Own Business*. Farnham. Ashgate Publishing Limited.
- Robson, C. 2002. *Real world research: a resource for social scientists and practitioner-researchers*. 2nd edition. Oxford. Blackwell Publishing.
- Schaars, M.A. 1971. *Cooperatives, principles and practices*. University of Wisconsin.
- Setälä, M. 2003. *Demokratian arvo – Teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Helsinki. Gaudeamus.
- Simmons, R. & Birchall, J. 2008. The Role of Co-operatives in Poverty Reduction: Network Perspectives. *NGPA Working Paper 10*.

- Skurnik, S. 2002. The Role of Cooperative Entrepreneurship and Firms in Organising Economic Activities – Past, Present and Future. *The Finnish Journal of Business Economics* 1, 103–124.
- Tarkkonen, L. & Vehkalahti, K. 2005. Measurement errors in multivariate measurement scales. *Journal of Multivariate Analysis* 96, 172–189.
- Troberg, E. 2014. Osuustoiminnan idea. *Helsinki. Bofori Oy*.
- Tuomioja, E. 2015. *Osuuskunnat ja kansalaisyhteiskunta*. Teoksessa Shimelles Tenaw, Visa Heinonen, Sami Karhu & Petri Ollila (toim.) *Osuuskunnat ja kestävä kehitys*. Pellervo. Helsinki.
- Valli, R. 2015. *Johdatus tilastollisen tutkimuksen*. Toinen uud. painos. PS-Kustannus. Juva.
- Vehkalahti, K. 2008. *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki. Tammi.
- Vilkkä, H. 2007. *Tutki ja mittaa – Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki. Tammi.
- Watkins, W.P. 1990. *Yhteenliittymisen voima – osuustoiminnan periaatteet tänään ja huomenna*. Suom. Liisa-Maria Piila (alkup. Co-operative Principles – Today & Tomorrow). Kulutusosuustoiminnan Keskusliitto. Painokaari Oy.
- Webster, Brown, Stewart, Walton & Shaw 2012. *The hidden alternative: Co-operative values, past, present and future*. Manchester University Press.
- Zeuli, K & Cropp, R. 2004. *Cooperativ4es: principles and practices in the 21st century*. University of Wisconsin Center for Cooperatives.

LIITE 1. Kyselylomakkeen väittämät periaatteittain

1. Periaate

Jäsenet liittyvät ja sitoutuvat PKO:hon vapaaehtoisesti.

Kaikki ne suomalaiset, joilla on tarve ja halua käyttää PKO:n palveluja, voivat liittyä siihen.

Kaikki PKO:n jäsenet tuntevat jäsenyyteen liittyvät vastuut ja velvollisuudet.

Osuuskunnan jäsenen tulisi tuntea jäsenyyteen liittyvät vastuut ja velvollisuudet.

Voin halutessani erosta PKO:sta.

PKO:hon voivat liittyä kaikki.

PKO:n kaikilla jäsenillä on samat oikeudet ja velvollisuudet.

2. Periaate

Jokaisella PKO n jäsenellä on lähtökohtaisesti yhtäläinen oikeus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon.

Kaikki PKO:n jäsenet voivat asettua ehdolle ja tulla valituksi osuuskunnan hallinnon erilaisiin tehtäviin.

Päätöksenteon demokraattisuus ei käytännössä toteudu PKO n toiminnassa.

PKO on organisoitunut niin, ettei jokaisella jäsenellä ole mahdollisuutta vaikuttaa sen toimintaan.

PKO:n hallintohenkilöt ajavat osuuskunnassa toimiessaan vain ja ainoastaan osuuskunnan ja sen jäsenistön etua.

PKO:n jäsenmäärän kasvu heikentää jäsenen mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon.

PKO:n toiminta ei perustu demokratiaan.

PKO:ssa jokaisella jäsenellä on yksi ääni.

PKO:ssa päätösvaltaa käyttää jäsenten muodostama hallinto.

3. Periaate

Kaikkia jäseniä palkitaan oikeudenmukaisesti osallistumisesta PKO:n toimintaan.

PKO välittää enemmän yhteisen hyvän tuottamisesta kuin taloudellisesta tuloksesta.

PKO:n jäsenet päättävät yhdessä kerrytettyjen varojen käyttökohteista.

PKO:n toiminta perustuu jokaisen jäsenen sille antamaan panokseen.

PKO:ssa kaikkia jäseniä kohdellaan oikeudenmukaisesti.

PKO:ssa kaikkia jäseniä ei kohdella asiallisesti tai reilusti.

PKO:ssa pääoma palvelee sen tavoitteita, ei hallitse toimintaa.

PKO:ssa toteutuu periaate "Mitä enemmän käytät, sitä enemmän hyödyt".

Yksittäisen jäsenen toiminnalla ei ole vaikutusta PKO:n menestymiseen.

4. Periaate

Osuuskaupan ulkopuoliset tahot eivät pysty vaikuttamaan PKO:n toimintaan ajaakseen omia tarkoituksiaan.

PKO osuustoiminnallisena yrityksenä on jäsenten, ei pääomien yhteenliittymä.

PKO toimii taloudellisesti kestäväällä tavalla.

PKO:n tekemä yhteistyö eri tahojen kanssa tähtää jäsenistön palveluiden parantamiseen.

PKO:n tekemä yhteistyö muiden toimijoiden ja organisaatioiden kanssa vaarantaa jäsenistön päätösvaltaa.

PKO:ssa päätökset tehdään jäsenten tarpeiden pohjalta, ei muiden tahojen intressien perusteella.

5. Periaate

PKO huomioi viestinnässään erityisesti nuoret.

PKO jakaa tietoa toiminnastaan avoimesti suurelle yleisölle.

PKO kouluttaa jäseniään, henkilöstöään ja hallinnon edustajia varmistaakseen, että heillä on tarpeelliset tiedot ja taidot hoitaa tehtäväänsä hyvin.

PKO viestii aktiivisesti edistääkseen osuustoiminnan tuntemusta yhteiskunnassa.

PKO viestii olevansa osuustoiminnallinen yritys.

PKO:n päätöksenteosta ja sen perusteista ei kerrota avoimesti. (Käännetty osio)

PKO:n vuorovaikutus jäsentensä kanssa on avointa.

6. Periaate

Kaiken PKO:n toiminnan keskeisin tavoite on jäsenistön yhteinen etu.

PKO palvelee jäsenistöään tehokkaimmin tekemällä yhteistyötä alueellisesti muiden toimijoiden kanssa.

PKO tuo suuryrityksen edut jäsenistölleen S-ryhmän avulla.

PKO verkostoituu muiden toimijoiden kanssa, koska se haluaa kasvattaa vaikutusvaltaansa alueellaan.

7. Periaate

PKO ajaa omaa etuaan muista piittaamatta. (käännetty väittämä)

PKO toimii aktiivisesti edistääkseen hyvinvointia alueellaan.

PKO kantaa vastuuta luonnosta ja ympäristöstä.

PKO pitää huolta alueensa ihmisten hyvinvoinnista.

PKO edistää toiminnallaan Pohjois-Karjalan elinvoimaisuutta.

PKO toimii laajasti kestävän kehityksen hyväksi.

PKO:n toiminta sisältää runsaasti konkreettisia tekoja, joilla se kantaa yhteiskuntavastuunsa.

PKO:ta ja sen jäseniä yhdistää halua ja kyky kantaa vastuuta itsestään ja muista.

LIITE 2. Summamuuttujien sisältämät väittämän outliereiden arvioinnin jälkeen

2. Periaate

Jokaisella PKO:n jäsenellä on lähtökohtaisesti yhtäläinen oikeus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon. Kaikki PKO:n jäsenet voivat asettua ehdolle ja tulla valituksi osuuskunnan hallinnon erilaisiin tehtäviin. PKO:ssa jokaisella jäsenellä on yksi ääni. PKO:ssa päätösvaltaa käyttää jäsenten muodostama hallinto.

3. Periaate

Kaikkia jäseniä palkitaan oikeudenmukaisesti osallistumisesta PKO:n toimintaan. PKO välittää enemmän yhteisen hyvän tuottamisesta kuin taloudellisesta tuloksesta. PKO:n toiminta perustuu jokaisen jäsenen sille antamaan panokseen. PKO:ssa kaikkia jäseniä kohdellaan oikeudenmukaisesti. PKO:ssa pääoma palvelee sen tavoitteita, ei hallitse toimintaa. PKO:ssa toteutuu periaate "Mitä enemmän käytät, sitä enemmän hyödyt".

4. Periaate

Osuuskaupan ulkopuoliset tahot eivät pysty vaikuttamaan PKO:n toimintaan ajaakseen omia tarkoituksiaan. PKO osuustoiminnallisena yrityksenä on jäsenten, ei pääomien yhteenliittymä. PKO:ssa päätökset tehdään jäsenten tarpeiden pohjalta, ei muiden tahojen intressien perusteella.

5. Periaate

PKO jakaa tietoa toiminnastaan avoimesti suurelle yleisölle. PKO kouluttaa jäseniään, henkilöstöään ja hallinnon edustajia varmistaakseen, että heillä on tarpeelliset tiedot ja taidot hoitaa tehtävänsä hyvin. PKO:n vuorovaikutus jäsentensä kanssa on avointa.

6. Periaate

Kaiken PKO:n toiminnan keskeisin tavoite on jäsenistön yhteinen etu. PKO palvelee jäsenistöään tehokkaimmin tekemällä yhteistyötä alueellisesti muiden toimijoiden kanssa. PKO tuo suuryrityksen edut jäsenistölleen S-ryhmän avulla.

7. Periaate

PKO edistää toiminnallaan Pohjois-Karjalan elinvoimaisuutta. PKO kantaa vastuuta luonnosta ja ympäristöstä. PKO pitää huolta alueensa ihmisten hyvinvoinnista. PKO toimii aktiivisesti edistääkseen hyvinvointia alueellaan. PKO toimii laajasti kestävän kehityksen hyväksi. PKO:n toiminta sisältää runsaasti konkreettisia tekoja, joilla se kantaa yhteiskuntavastuunsa. PKO:ta ja sen jäseniä yhdistää halua ja kyky kantaa vastuuta itsestään ja muista.

LIITE 3. Summamuuttujien sisältämien väittämien tulokset periaatteittain

Periaate	Väittämä	N	Md	Kh
2.	Jokaisella PKO:n jäsenellä on lähtökohtaisesti yhtäläinen oikeus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon.	1065	4	0,923
	Kaikki PKO:n jäsenet voivat asettua ehdolle ja tulla valituksi osuuskunnan hallinnon erilaisiin tehtäviin.	1065	4	0,902
	PKO:ssa jokaisella jäsenellä on yksi ääni.	1065	5	0,694
	PKO:ssa päätösvaltaa käyttää jäsenten muodostama hallinto.	1065	4	0,864
3.	Kaikkia jäseniä palkitaan oikeudenmukaisesti osallistumisesta PKO:n toimintaan.	1063	4	0,893
	PKO välittää enemmän yhteisen hyvän tuottamisesta kuin taloudellisesta tuloksesta.	1063	3	1,030
	PKO:n toiminta perustuu jokaisen jäsenen sille antamaan panokseen.	1063	4	0,921
	PKO:ssa pääoma palvelee sen tavoitteita, ei hallitse toimintaa.	1063	4	0,895
	PKO:ssa kaikkia jäseniä kohdellaan oikeudenmukaisesti.	1063	4	0,952
	PKO:ssa toteutuu periaate "Mitä enemmän käytät, sitä enemmän hyödyt".	1063	4	0,748
4.	Osuuskaupan ulkopuoliset tahot eivät pysty vaikuttamaan PKO:n toimintaan ajaakseen omia tarkoituksiaan.	1070	3	0,961
	PKO osuustoiminnallisena yrityksenä on jäsenten, ei pääomien yhteenliittymä.	1070	4	0,933
	PKO:ssa päätökset tehdään jäsenten tarpeiden pohjalta, ei muiden tahojen intressien perusteella.	1070	4	0,937
5.	PKO jakaa tietoa toiminnastaan avoimesti suurelle yleisölle.	1061	4	0,778
	PKO kouluttaa jäseniään, henkilöstöään ja hallinnon edustajia varmistamaan, että heillä on tarpeelliset tiedot ja taidot hoitaa tehtävänsä hyvin.	1061	4	0,810
	PKO:n vuorovaikutus jäsentensä kanssa on avointa.	1061	4	0,830
6.	Kaiken PKO:n toiminnan keskeisin tavoite on jäsenistön yhteinen etu.	1069	4	0,941
	PKO palvelee jäsenistöään tehokkaimmin tekemällä yhteistyötä alueellisesti muiden toimijoiden kanssa.	1069	4	0,748
	PKO tuo suuryrityksen edut jäsenistölleen S-ryhmän avulla.	1069	4	0,791
7.	PKO kantaa vastuuta luonnosta ja ympäristöstä.	1054	4	0,769
	PKO pitää huolta alueensa ihmisten hyvinvoinnista.	1054	4	0,770
	PKO toimii aktiivisesti edistääkseen hyvinvointia alueellaan.	1054	4	0,794
	PKO toimii laajasti kestävä kehityksen hyväksi.	1054	4	0,810
	PKO:n toiminta sisältää runsaasti konkreettisia tekoja, joilla se kantaa yhteiskuntavastuunsa.	1054	4	0,772
	PKO:ta ja sen jäniä yhdistää halua ja kyky kantaa vastuuta itsestään ja muista.	1054	4	0,861
	PKO edistää toiminnallaan Pohjois-Karjalan elinvoimaisuutta.	1054	4	0,743

LIITE 4. Bonferronikertoimen tulokset ikäryhmittäin

2. periaate	-29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
-29						
30 - 39	0,227					
40 - 49	0,001**	1				
50 - 59	0,000***	0,01*	1			
60 - 69	0,000***	0,011*	1	1		
70+	0,000***	0,018*	1	1	1	

3. periaate	-29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
-29						
30 - 39	1					
40 - 49	0,058	0,295				
50 - 59	0,115	0,601	1			
60 - 69	0,015*	0,085	1	1		
70+	0,035*	0,168	1	1	1	

4. periaate	-29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
-29						
30 - 39	1					
40 - 49	0,580	0,072				
50 - 59	0,022*	0,000 ***	1			
60 - 69	0,000 ***	0,000 ***	0,174	1		
70+	0,000 ***	0,000 ***	0,004**	0,044*	1	

5. periaate	-29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
-29						
30 - 39	1					
40 - 49	1	0,298				
50 - 59	0,420	0,072	1			
60 - 69	0,139	0,017*	1	1		
70+	0,118	0,025*	1	1	1	

6. periaate	-29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
-29						
30 - 39	1					
40 - 49	0,021*	0,03				
50 - 59	0,015*	0,018	1			
60 - 69	0,002**	0,002**	1	1		
70+	0,002**	0,003**	1	1	1	

7. periaate	-29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70+
-29						
30 - 39	1					
40 - 49	0,006**	0,052				
50 - 59	0,012*	0,109	1			
60 - 69	0,006**	0,049*	1	1		
70+	0,016*	0,109	1	1	1	